FOGLALKOZTATHATÓSÁG FEJLESZTÉSE

A FOGLALKOZTATHATÓSÁGI REHABILITÁCIÓ (AKTIVIZÁLÁS) SZABÁLYOZÁSI-, INTÉZMÉNYI FELTÉTELRENDSZERE

Készítette:
Horváth Olga

Készült:
Hajléktalan emberek társadalmi és munkaerő-piaci integrációjának szakmai és módszertani megalapozása (TÁMOP-5.3.2-08/1-2008-0001) kiemelt program megbízásából

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával
valósult meg.

foglak
ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@nfu.gov.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe
Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV

TARTALOMJEGYZÉK

Munkaerő-piac Magyarországon 1
Jellemzőik 1
Az Európai Unióhoz való csatlakozás és az azt követő időszak 4
A gazdasági recesszió, napjaink munkaerő-piaca 8
Nyugat- Dunántúli Régió munkaerő-piaca 10
A munkanélküliség alakulása a régióban 12
Szociális szolgáltatások a Nyugat-Dunántúli régióban 19
A szociális szolgáltatásokat igénybevevő célcsoportok helyzete a régióban 22
Észak-alföldi régió munkaerő-piaca 36
Észak –Alföldi régió szociális helyzetelemzése 39
Integrációs törekvések az EU-ban 42
Foglalkoztathatóság javítása 50
A célcsoportról 51
A munkaerő-piacról tartósan kirekesztett csoportok foglalkoztathatóságának javítása 53
A rehabilitáció terepei: 56
A foglalkoztathatóság javításának folyamat 58

MUNKAERŐ-PIAC MAGYARORSZÁGON

A rendszerváltástól napjainkig a magyar munkaerőpiacot elemezve 4 markáns szakaszt különböztethetünk meg.

JELLEMZŐIK

Az **1990-es évek közepéig** előbb gyors, majd lassuló ütemű recesszió jellemezte a magyar gazdaságot, amelynek következtében a munkahelyek szűntek meg, tömegessé vált a munkanélküliség. A piacgazdaságra való áttérés (1989-1992) közepette közel másfél millió munkahelyet veszített el az ország. A munkanélküliség elől való menekülés a munkaerőt a munkaerőpiac elhagyására ösztönözte, illetve kényszerítette. A válasz az inaktivitásba és kényszervállalkozásokba menekülés volt. (A nyugdíjban részesülők száma 1990-ben 263,8 ezer fő volt, és 1998-ra 512,1 ezer főre nőtt.)
A magas munkanélküliség azonban a munkaerőpiacot csupán átmenetileg jellemezte, de a ’90-es évek elején kilépők jelentős része véglegesen leszakad, inaktívvá vált.

Az évtized második felében a kezdetben érzékelhető javulást, gazdasági stabilizáció követte, amelynek hatására a foglalkoztatotti létszám stabilizálódott. Ez a stabilizálódás azonban nem hozta magával a foglalkoztatottság növelését. Míg a kilencvenes évek elején a népességből majdnem minden második ember volt gazdaságilag aktív, azaz minden második ember dolgozott, 1997 elején már 850 ezer fővel volt kevesebb a foglalkoztatottak száma, arányuk pedig 41,0%-ra esett vissza. 1999-ben a foglalkoztatottak száma ugyan mindegy 110 ezer fővel növekedett, de ez a növekedés nem bizonyult tartósnak. 1998-2006. között a mezőgazdaságban dolgozók részaránya egyre kisebb (1998-ban 7,4%, 2006-ban 4,6%), viszont az iparban foglalkoztatottak száma 2001-ig emelkedett, de a technológiafejlesztés következtében a pótlólagos munkaerő bevonás elmaradt. Ezekben az években a termelőszektor foglalkoztatási súlya fokozatosan csökkent, s ezzel párhuzamosan a szolgáltató szektoré nőtt. Az ipari szektoron belül a legnagyobb visszaesés feldolgozóiparban, textil- és élelmiszeriparban jelentkezett. 2006-ban közel 5,4%-kal dolgoztak kevesebben a feldolgozóiparban, mint 1998-ban. Az átrendeződés ellenére a ’90-es évek második felétől javult a 15-64 éves népesség foglalkoztatási rátája, nőtt az aktivitási arány, csökkent az inaktívak száma annak ellenére, hogy a nyugdíjban részesülők száma ezekben az években is tovább nőtt, 1990-ben 263,8 ezer fő volt, 1998-ra 512,1 ezer főre emelkedett, 2004-ben létszámuk pedig már 630,8 ezer fő volt.

A 15–64 éves népesség gazdasági aktivitása (1998–2006)

Év	Foglalkoz-tatottak[1]	Munka-nélküliek[2]	Gazdasági-lag aktívak[3]	Gazdasági-lag nem aktívak	15–64 éves népesség	Aktivitási arány[4]	Munkanél-küliségi ráta[5]	Foglalkoz-tatási ráta[6]
	ezer fő					%		
1998	3 676,2	310,4	3 986,6	2 867,9	6 854,5	58,2	7,8	53,6
1999	3 786,3	285,1	4 071,4	2 764,7	6 836,1	59,6	7,0	55,4
2000	3 832,0	263,2	4 095,2	2 745,5	6 840,7	59,9	6,4	56,0
2001	3 849,8	233,9	4 083,7	2 767,7	6 851,4	59,6	5,7	56,2
2002	3 850,3	238,4	4 088,7	2 761,0	6 849,7	59,7	5,8	56,2
2003	3 897,2	244,3	4 141,5	2 694,7	6 836,2	60,6	5,9	57,0
2004	3 874,7	252,4	4 127,1	2 699,2	6 826,3	60,5	6,1	56,8
2005	3 878,6	303,1	4 181,7	2 633,0	6 814,7	61,4	7,2	56,9
2006	3 906,0	316,5	4 222,5	2 593,3	6 815,8	62,0	7,5	57,3

A fenti pozitív folyamatok, - nőtt a foglalkoztatottak, száma, csökkent az inaktívak aránya- a növekedési tendencia ellenére azonban még mindig jelentős elmaradásunk volt az EU-25 átlagától..(15-64 éves nőké 5%-kal[7], a férfiaké 7,8%-kal volt alacsonyabb)

Foglalkoztatási ráták változása korcsoportok és nemek szerint (2000-2004)[8]

Korcsoport	Magyarország						EU25					
	2000			2004			2000			2004		
	ffi	nő	össz	ffi	nő	össz	ffi	nő	össz	ffi	nő	össz
15-24	37,3	29,7	33,5	26,3	20,8	23,6	41,4	34,7	38,1	39,8	33,8	36,8
25-54	79,2	66,9	73,0	80,5	67,0	73,6	86,0	66,1	76,0	85,2	68,5	76,8
55-64	33,2	13,3	22,2	38,4	25,0	31,1	47,7	26,9	36,6	50,7	31,7	41,0
15-64	62,7	49,6	56,0	63,1	50,7	56,8	71,2	53,6	62,4	70,9	55,7	63,3

[1] Foglalkoztatott: aki a vonatkoztatási héten legalább egyórányi jövedelemszerző munkát végzett, vagy munkájától csak átmenetileg volt távol.
[2] Munkanélküli: a 15-74 éves korúak közül mindenki, aki nem foglalkoztatott, és a kérdezést megelőző négy hétben aktívan keresett állást, valamint rendelkezésre állt.
[3] Gazdaságilag aktív: a munkaerőpiac szereplői, foglalkoztatottak és munkanélküliek együttesen.
[4] Aktivitási arány: mutatószám, a gazdaságilag aktívak aránya a megfelelő korcsoportba tartozó népességhez viszonyítva.
[5] Munkanélküliségi ráta: mutatószám, a munkanélküliek aránya a gazdaságilag aktívakhoz viszonyítva.
[6] Foglalkoztatási ráta: mutatószám, a foglalkoztatottak aránya a megfelelő korcsoportba tartozó népességhez viszonyítva.

[7] A nemenkénti különbséget részben magyarázza, hogy a számbavételnél a gyermekgondozási ellátásban részesülő nők akkor is inaktívnak minősülnek, ha egyébként rendelkeznek munkahellyel, ahonnan csak ideiglenesen vannak távol
[8] Forrás: Frey Mária: Munkaerő-piaci változások nemek szerint című tanulmány (www.szmi.hu) (Employment in Europe 2005, Brussels, p. 260, 261, 276.)

A rendszerváltást követően a piacgazdaságra való –áttérés időszakában munkahelyek megszűnése eleinte inkább a férfiakat érintett, így a nők és férfiak foglalkoztatási rátája tekintetében fennálló 15,6 százalékpontnyi különbség 10,7-re mérséklődött 1990-1993 között. Ezt követően azonban nagyobb méreteket öltött a nők kivonulása a munkaerőpiacról, s az olló tovább nyílott, 1997-ben 14,5%-ra, de az ezt követő években is 13 % feletti, vagy akörüli volt. Majd 2004-ben elinduló foglalkoztatás bővülés hatására csökkent a nők és férfiak foglalkoztatási rátája közötti különbség.

A 15-64 éves népesség foglalkoztatottsága (1992-2005)[9]

Év	Foglalkoztatottak száma, ezer fő			Foglalkoztatási ráta, %		
	Férfiak	Nők	Együtt	Férfiak	Nők	Együtt
1990[a)]	2745,1	2338,9	5084,0	82,9	67,3	74,9
1992[b)]	2127,6	1838,3	3965,9	64,0	52,3	58,0
1993	1994,4	1730,8	3725,2	60,0	49,3	54,5
1994	1974,0	1679,3	3653,3	59,6	47,8	53,5
1995	1974,7	1615,5	3590,2	56,5	45,9	52,5
1996	1978,4	1601,1	3579,5	59,6	45,5	52,4
1997	1997,2	1594,2	3591,4	59,9	45,4	52,5
1998	2010,4	1665,8	3676,2	60,3	47,3	53,6
1999	2063,3	1717,0	3786,3	62,2	48,9	55,4
2000	2091,6	1740,4	3832,0	62,7	49,6	56,0
2001	2102,4	1747,4	3849,8	62,9	49,8	56,2
2002	2100,3	1750,0	3850,3	62,9	49,8	56,2
2003	2112,7	1784,5	3897,2	63,4	50,9	57,0
2004	2102,0	1772,7	3874,7	63,1	50,7	56,8
2005	2101,2	1777,4	3878,6	63,1	51,0	56,9

[9] Forrás: A munkaerő-felmérés idősora, Frey Mária: Munkaerő-piaci változások nemek szerint című tanulmány (www.szmi.hu)
A táblázat adatai 1997-ig régi súlyozású adatok, 1998-tól új súlyozásúak.
a) Az 1990. évi adatok a KSH 1990. évi Népszámlálásának január elsejére vonatkozó adatai alapján készült számítások eredményei.
b) Munkaerő-felmérésre első ízben 1992-ben került sor. Az 1992-2005. évi adatok forrását a KSH munkaerő-felmérésének idősorai képezik.

AZ EURÓPAI UNIÓHOZ VALÓ CSATLAKOZÁS ÉS AZ AZT KÖVETŐ IDŐSZAK

A 2006. évben a 15-74 éves foglalkoztatottak száma átlagosan 3 millió 930 ezer fő volt, ami 29 ezerrel haladta meg a 2005. évit. A 15-64 éves népesség foglalkoztatási aránya 57,3% , ami továbbra is lényegesen alacsonyabb, mint az Európai Unió azonos évi átlaga (64,6%). A foglalkoztatottak közül 3 millió 897 ezren tartoztak a 15-64 éves korosztályba, az erre a korcsoportra számított foglalkoztatási ráta 57,3% volt (ami 8 százalékponttal alacsonyabb, mint az Európai Unió 27 tagországára publikált 2007. II. negyedévi 65,4%-os átlag). A régi uniós tagországok közül Olaszország mutatója hasonló, a 2004-ben csatlakozók közül pedig Lengyelországé (56,8%) és Máltáé (55,7%) alacsonyabb a magyarországinál.[10]

A 15-64 éves népesség aktivitási aránya, munkanélküliségi rátája és foglalkoztatási aránya az EU tagországaiban, 2007. II. negyedévében[11]

Ország	Aktivitási arány	Munkanélküliségi ráta	Foglalkoztatási ráta
Ausztria	74,9	4,5	71,5
Belgium	66,7	7,7	61,6
Ciprus	73,8	3,5	71,2
Csehország	69,7	5,3	66,0
Dánia	80,3	3,6	77,3
Észtország	73,5	5,2	69,7
Finnország	77,3	7,8	71,3
Franciaország	70,0	7,8	64,6
Görögország	67,0	8,2	61,5
Hollandia	78,5	3,2	76,0
Írország	72,2	4,6	68,9
Lengyelország	62,9	9,7	56,8
Lettország	72,0	6,1	67,6
Litvánia	68,2	4,2	65,4
Luxemburg	65,6	3,9	63,0
Magyarország	61,9	7,0	57,6
Málta	59,6	6,7	55,7

[10] Forrás: Statisztikai Tükör, II. évf., 7. szám Központi Statisztikai Hivatal www.ksh.hu
[11] Forrás: Eurostat, New Cronos - Source: Eurostat, New Cronos

Nagy Britannia	75,0	5,2	71,1
Németország	75,6	8,6	69,1
Olaszország	62,5	5,8	58,9
Portugália	73,7	8,4	67,6
Spanyolország	71,5	8,0	65,8
Svédország	79,9	7,0	74,3
Szlovákia	68,0	11,2	60,4
Szlovénia	71,7	4,7	68,3
EU-25 - EU-25	70,8	7,1	65,7
Bulgária	66,1	6,9	61,6
Románia	63,9	6,8	59,6
EU-27 - EU-27	70,4	7,1	65,4

A foglalkoztatottak nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása ezekben az években lényegesen megváltozott, míg a mezőgazdaságban 1998-ban a dolgozók aránya a nemzetgazdaságon belül 7,4 % volt, addig 2007-re 4,7 %-ra csökkent, ugyancsak csökkent a feldolgozóiparban dolgozók aránya, míg a szolgáltatásokban tevékenykedők 4,4 %-kal voltak többen 1998-hoz viszonyítva.

A munkanélküliek száma az ezredfordulót követően évről évre emelkedett, 2006-ban meghaladta az 1998. évit.

Ugyanakkor a munkanélküliségi ráta 1998. és 2002. között 7,8 %-ról 5,7 %-ra mérséklődött, majd 2002-től újra növekedett, de nem haladta meg az 1998. évi szintet, s közel azonos szinten mozgott minden korcsoportban, kivétel a 20–24 évesek csoportja, akiknek a munkanélküliségi rátájának növekedésében – a 2001. évi 9,7%-ról 2007. évi 16,4%-ra – jelentős szerepe volt a foglalkoztatás visszaesésének.

A munkanélküliek száma korcsoportok szerint[12]

év	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64
	korcsoportok									
2005.	14,2	54,5	51,9	39,5	39,7	27,4	32,8	29,0	14,4	1,5
2006.	12,1	48,3	54,0	47,4	43,4	32,4	30,4	32,5	14,2	2,4
2007.	9,8	47,8	50,3	46,0	40,8	33,6	31,2	34,4	16,6	1,2

[12]Forrás: www.ksh.hu

A két évnél hosszabb ideje munkát kereső tartós munkanélküliek száma 2002-ben volt a legalacsonyabb, amihez képest 2007-re a tartós munkanélküliek száma több mint másfélszeresére emelkedett.

A munkanélküliek száma a munkakeresés időtartama szerint (hónap)[13]

Időszak	1000 fő							
	1	1-3	4-6	7-11	12	12-18	19-24	25
2002.	15,5	30,4	34,8	40,7	11,6	32,7	19,8	42,5
2005.	14,8	48,9	44,1	51,3	14,1	41,0	27,4	54,3
2006.	13,3	50,7	48,3	51,9	17,4	41,5	26,6	58,8
2007	13,8	49,4	44,3	50,1	12,7	43,3	26,0	64,9

Az inaktívak létszáma és népességen belüli aránya a 40 év feletti korcsoportokban csökkent csak jelentősebben. Mind a férfiaknál, mind pedig a nőknél erőteljes volt ez a változás, a férfiaknál a 40–44 éves korcsoportban közel a felére csökkent, míg arányuk 5 százalékponttal lett kevesebb, hasonló mértékű csökkenés (6 százalékpont) következett be az 50–54 éves inaktív férfiak arányában is. Az inaktivitás leginkább az 55–59 éves férfiaknál csökkent.

Gazdaságilag nem aktívak száma[14]

időszak	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64
	1000 fő									
2005.	581,9	344,8	185,0	152,7	119,8	98,7	144,9	223,9	316,4	464,4
2006.	576,5	341,8	174,9	147,5	120,0	94,7	128,1	226,1	320,6	467,6
2007.	578,9	348,1	166,1	154,1	123,4	89,2	119,6	213,5	335,8	461,6

A passzív munkanélküliek száma 110,7 ezerről (2005. évi) 84 ezerre (2007. évi) csökkent. Ugyanakkor az is látható, hogy a 15–74 éves inaktívak döntő többségének (90,5%) nincs munkavállalási szándéka.

2007-ben saját jogon nem volt jövedelme 1 millió 124 ezer inaktív személynek, többségük – 833 ezer fő – nappali tagozaton folytatott tanulmányai miatt nem dolgozott.

A fennmaradó 291 ezer fő az egyéb inaktívak csoportját alkotta, melynek az inaktívakon belüli részaránya a 2006-os évhez képest 12,6%-ról 11,2%-ra csökkent..

[13] Forrás: www.ksh.hu
[14] Forrás: www.ksh.hu

A munkaerőpiac főbb mutatói régiók szerint a 15-74 éves népesség körében, 2007. I-IV.

1000 fő

Mutatók	Közép-Magyar-ország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyar-ország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
Foglalkoztatottak száma (ezer fő)	1249,1	466,7	433,8	335,2	424,3	521,7	495,4
Munkanélküliek száma (ezer fő)	62,1	24,6	22,8	37,2	59,4	63,2	42,6
Gazdaságilag aktívak száma (ezer fő)	1311,2	491,3	456,6	372,4	483,7	584,9	538,0
Gazdaságilag inaktívak száma (ezer fő)	911,1	362,0	320,3	370,9	465,4	566,3	485,3
Aktivitási arány (%)	59,0	57,6	58,8	50,1	51,0	50,8	52,6
Munkanélküliségi ráta (%)	4,7	5,0	5,0	10,0	12,3	10,8	7,9
Foglalkoztatási arány (%)	56,2	54,7	55,8	45,1	44,7	45,3	48,4

Foglalkoztatottság szempontjából a közép- és nyugat-dunántúli régió helyzete volt a legkedvezőbb, míg a legkedvezőtlenebb az észak-magyarországi és észak-alföldi régióké. Az országban – a már fentebb említett elmúlt évekbeli gazdasági szerkezetváltás következtében – egyszerre volt jelen munkaerőhiány (jellemzően Nyugat-Dunántúlon, szak- illetve betanított munkásban, főleg a fémipar területén) és a jelentős munkanélküliség.

Ebben az időszakban a 15-64 éves népesség foglalkoztatási rátája a közép-magyarországi régióban nőtt a legdinamikusabban, 2007-ben ez a növekedés megtorpant, a 62,7%-os mutató megegyezett az előző évivel. Némileg emelkedett a foglalkoztatási ráta Közép- és Nyugat-Dunántúlon, valamint Észak-Magyarországon és Dél-Alföldön, de az emelkedés mértéke az egy százalékpontot nem haladta meg. Nyugat-Dunántúl megtartotta vezető szerepét, mint a legkedvezőbb foglalkoztatási helyzetben lévő régió, ahol a foglalkoztatási ráta a 65,4%-os uniós átlagtól csak két százalékponttal maradt el. Ugyanakkor a foglalkoztatás terén kedvezőtlen változás következett be a Dél-Dunántúlon, ahol a foglalkoztatási ráta több mint két százalékponttal 51,2%-ra csökkent, s ezzel a legalacsonyabb mutatóval rendelkező észak-magyarországi és észak-alföldi régiókhoz csatlakozott

A munkanélküliségi ráta az alacsonyabb munkanélküliség jellemezte régiókban csökkent, míg a rosszabb helyzetben lévő régiókban nőtt, a régiós különbségek markánsabbá váltak. Pl., míg Győr-Moson-Sopron megye munkanélküliségi rátája 2007-ben 3,7%- ra csökkent, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 14,8%-os munkanélküliségi rátája minden eddigi negatív rekordot felülmúlt. A foglalkoztatási ráta ugyanakkor – a Dél-Dunántúl kivételével – minden régióban növekedett, még a kedvezőtlen helyzetűekben is , azonban a régiók közötti különbségek változatlanok maradtak.

A GAZDASÁGI RECESSZIÓ, NAPJAINK MUNKAERŐ-PIACA[15]

2008 IV. negyedévében a foglalkoztatottak száma 3 millió 881 ezer, a munkanélkülieké 337 ezer fő volt, ami 8,0%-os munkanélküliségi rátát jelentett, a munkaerő-piacon 29 ezer fővel voltak kevesebben, mint az előző év azonos időszakában. A munkanélküliek száma 337 ezer volt, (8,0%-os munkanélküliségi ráta mellett) 0,3 százalékponttal meghaladta az egy évvel korábbi szintet. (EU-15: 7,4%, EU-27: 7,2%, Magyarország: 8,3%.) A munkanélküliségi ráta a IV. negyedévbe kalkulált szezonalítás mellett is 2008 átlagában elérte a 7,8%volt, amely 0,4 százalékponttal magasabb, mint 2007-ben.

A vizsgált időszakban a 15–74 éves népesség 54,7%-a, a 15–64 éveseknek 61,7%-a, a munkavállalási korúaknak pedig 64,3%-a jelent meg a munkaerőpiacon.
A nemzetközi összehasonlításban használt 15–64 éves korcsoportra számított foglalkoztatási ráta 56,7%-nak felelt meg, ami 0,4 százalékponttal volt alacsonyabb az egy évvel korábbinál.
A foglalkoztatottak létszáma 1,2%-kal csökkent, míg a munkanélkülieké 5,5%-kal nőtt az előző év azonos időszakához viszonyítva.

Egy hónap alatt (2008. november- december) 7,0%-kal emelkedett a nyilvántartott álláskeresők száma (477,4 ezer fő volt.) Ez az előző hónaphoz képest 7,0%-os (31,4 ezer fős) növekedést mutat, míg az előző év azonos időszakához képest 7,3%-os (32,3 ezer fős) növekedés volt megfigyelhető.

15
http://www.google.hu/search?hl=hu&lr=lang_hu&rlz=1G1GGLQ_HUHU281&q=munkaer%C5%91piac+helyzete+Nyugat+dun%C3%A1nt%C3%BAlon&start=10&sa=N
http://www.google.hu/search?source=ig&hl=hu&rlz=1G1GGLQ_HUHU281&q=munkaer%C5%91piaci+helyzet+a+nyugat-dun%C3%A1nt%C3%BAli+r%C3%A9gi%C3%B3ban&btnG=Google+keres%C3%A9s&meta=lr%3Dlang_hu&aq=f

Novemberhez képest minden régióban emelkedett a nyilvántartott álláskeresők száma, a növekedés azonban a legnagyobb mértékben Nyugat-Dunántúl (13,6%) és Közép-Dunántúl (11,4%)munkaerő-piacát érintette. A megyék közül kimagaslik Győr-Moson-Sopron megye, ahol 20,1%-osvolt egy hónap alatt a növekedés.
A tartósan állást keresők aránya decemberben (2008) meghaladta a 30%-ot, ami azt jelenti, hogy 146,3 ezer fő több mint egy éve folyamatosan állást keresett. Számuk növekvő tendenciájú, egy év alatt 8,3%-kal nőtt. Az átlagos regisztrációs idő 327 napot tett ki

Novemberhez (2008) képest Észak-Alföld kivételével minden régióban csökkent a pályakezdő álláskeresők száma. Egy év alatt azonban azon régiókban figyelhetünk meg a számukban nagyobb emelkedést, ahol az összes álláskereső számát tekintve is erőteljesebb növekedés mutatkozott, így Közép-Magyarországon (20,8%), Közép-Dunántúlon (11,8%) és Nyugat-Dunántúlon (11,0%).

Decemberben (2008) a megelőző hónaphoz képest 20,0%-kal nőtt a nyilvántartásba belépők száma
Az előző év azonos időszakához viszonyítva jelentős emelkedés volt számukban Fejér, Veszprém, Vas és Győr-Moson-Sopron megyékben, ahol számuk 15-21% közötti mértékben növekedett.
A nyilvántartott álláskeresőknek a gazdaságilag aktív népességhez viszonyított aránya 10,8%, a munkavállalási korú népességhez viszonyított arányuk pedig 7,2% volt 2008. december végén. Változatlanul igen nagy volt a régiók közötti szóródás. Az előbbi mutató Észak-Magyarország és Észak-Alföld esetében volt a legrosszabb (18,6%, illetve 18,7%), míg a legkisebb relatív mutatót Közép-Magyarországon (3,9%) figyelhetjük meg.

A rendszerváltás óta napjainkban éri a legnagyobb sokk a hazai munkaerő-piacot. A létszámleépítések 2008. évtől folyamatosan jelen vannak a munkaerőpiacon. Egyes régiókban 2009.év első hónapjaiban a munkanélküliek számának növekedése hónapról-hónapra megduplázódik. A válság a fejlettebb régiók munkaerő-piacát érinti erőteljesen. A súlyos gazdasági recesszió következtében több ezren veszítik el állásukat.

NYUGAT- DUNÁNTÚLI RÉGIÓ MUNKAERŐ-PIACA[16]

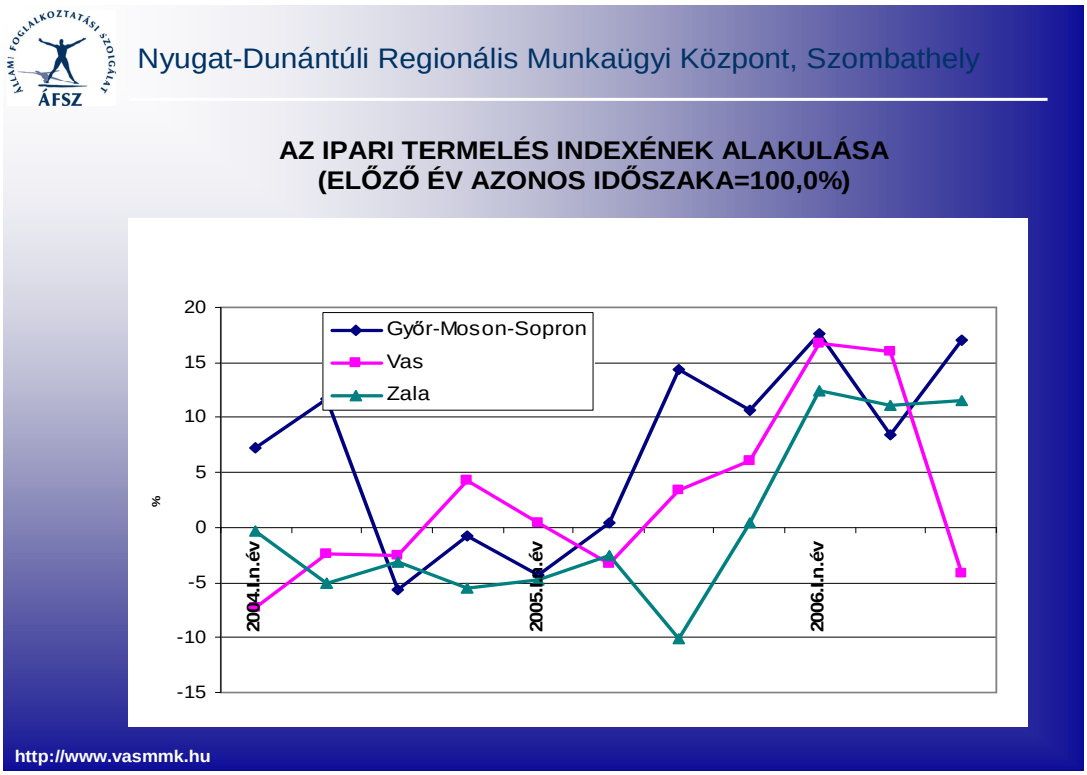
A nyugat-dunántúli régió az ország területének harmadik legkisebb földrajzi egysége. A régió területe 11,2 ezer négyzetkilométer, 29 várossal rendelkezik, ebből 5 megyei jogú város. A régió két megyéje Zala és Vas aprófalvas település, ezen túlmenően Zala megyében jelentős a zsáktelepülések száma. Vas megye ugyanakkor nagyváros hiányos település, így minden szolgáltatási „kényszer" a megyeszékhelyre koncentrálódik. A régió lakónépessége 2008 január elsején 997,9 ezer fő volt, 0,1%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A lakosok 44,,5%-a Győr-Moson-Sopron, 26,2%-a Vas, 29,3%-a pedig Zala megye településein lakott.. Zala és Vas megyében a kedvezőtlen demográfiai folyamatok hatására 0,2-0,4%-kal tovább fogyott a népesség, Győr-Moson-Sopron megye lakossága kismértékben növekedett a vándorlás pozitív egyenlege miatt. Ez a folyamat ellensúlyozni tudta a másik két megye létszám csökkenését. A nemekre jellemző, eltérő halandósági viszonyok következtében az öregedő korösszetétel az országos tendenciának megfelelően a régióban sem egyformán érinti a férfiakat és a nőket. A nők körében (1980-2008 között vizsgált időszakban) magasabb volt az időskorúak fiatalokhoz viszonyított aránya, mint a férfiaknál. Az öregedési index a régióban is dinamikusabban emelkedett.
A lakosság korösszetétele a régióban csak kismértékben tér el az országostól, a 15 éven aluliak aránya 14,5%, a 15-64 éveseké 69,7%, a 64 év felettieké 15,8%.

A régió mérete ellenére az egy főre jutó GDP alapján a második legfejlettebb régió. A Nyugat-dunántúli Régió gazdaságára a rendszerváltás előtt Győr kivételével nem volt jellemző az ipari termelés magas részaránya a gazdaságon belül, de a 90-és évek második felétől jelentős külföldi működő tőke beáramlás következtében a régióban létrejött az ország egyik legiparosodottabb területe. A beáramló tőke többségében zöldmezős beruházásokat eredményezett. Meghatározóvá vált a régióban a gépgyártás és az elektronika. Erőteljes beruházási tevékenység eredményeként, tőkeerős külföldi befektetők telepedtek le. Az ipari foglalkoztatottak részaránya a három megyében jelentősen meghaladta az országos átlagot, ezzel szemben a mezőgazdaságban dolgozók aránya alacsonyabb volt. A beruházások következtében létrejött Magyarország második legfejlettebb gazdasági térsége.

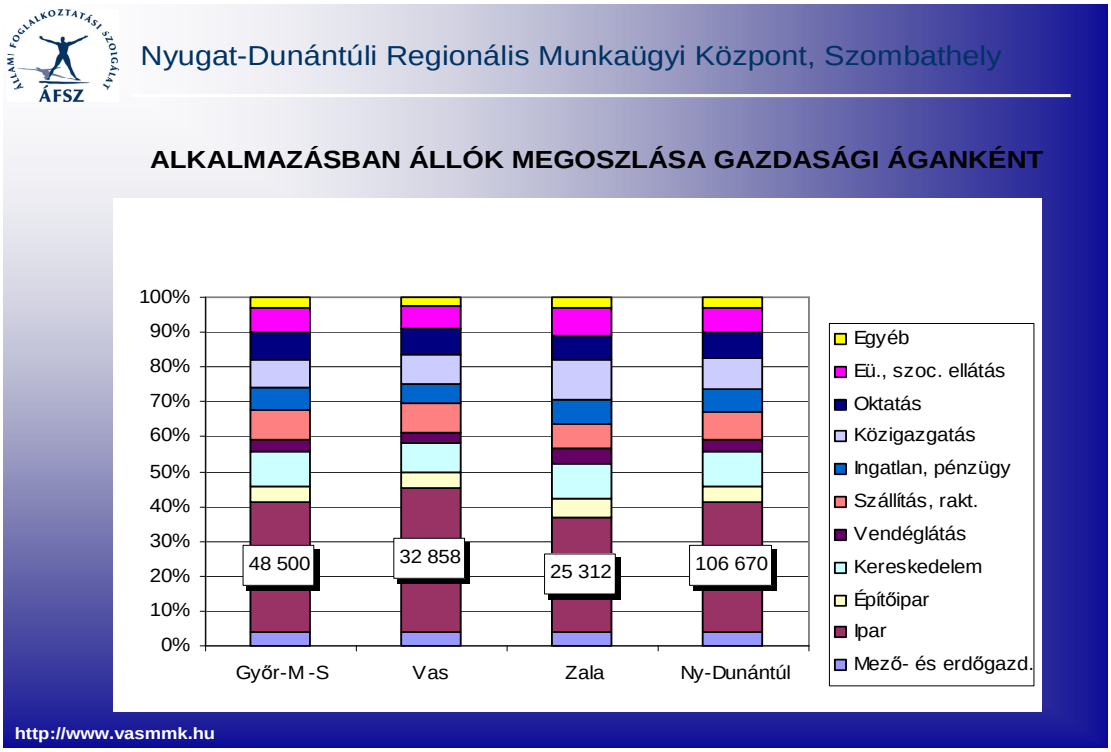
16
http://www.google.hu/search?hl=hu&lr=lang_hu&rlz=1G1GGLQ_HUHU281&q=munkaer%C5%91piac+helyzete+Nyugat+dun%C3%A1nt%C3%BAlon&start=10&sa=N
http://www.google.hu/search?source=ig&hl=hu&rlz=1G1GGLQ_HUHU281&q=munkaer%C5%91piaci+helyzet+a+nyugat-dun%C3%A1nt%C3%BAli+r%C3%A9gi%C3%B3ban&btnG=Google+keres%C3%A9s&meta=lr%3Dlang_hu&aq=f

A rendszerváltást követően a nyugati határ közelsége jelentős előny volt a régió számára, mert nemzetközi átmenő forgalma és ezzel az idegenforgalom fellendült. A gazdasági ágak közül az ipar, ezen belül a feldolgozóipar szerepe kiemelkedő. A gazdaság fejlődését a humán erőforrások átlagosnál magasabb iskolázottsági és képzettségi szintje is segítette. Ez a humán erőforrás később kevésnek bizonyult, hiányzotta a térségből a műszaki értelmiség. A munkanélküliek száma a rendszerváltozást követően meredeken ívelt fölfelé, s csak 1995-től indult el a csökkenés útján. Az utóbbi években gyakorlatilag stagnált a munkanélküliek száma.

Ipari termelés indexének alakulása a Nyugat- Dunántúli Régióban 2004-2006. évek első negyedévében[17]

[17] www.vasmmk.hu

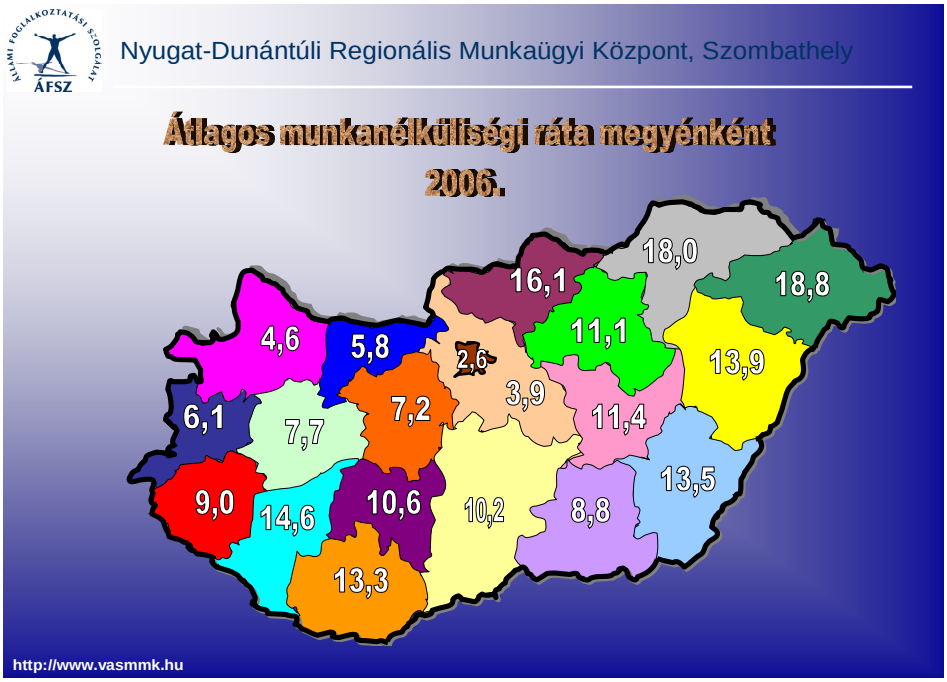
A régió gazdaságában a 2005-ös évekre vezető ágazattá vált az ipar. Ezen ágazatban a legjelentősebb a foglalkoztatottak száma Ezt követi a kereskedelem, a közigazgatás, az egészségügy és a szociális ellátás.

A MUNKANÉLKÜLISÉG ALAKULÁSA A RÉGIÓBAN

2005-ben az aktívak száma összességében 452,3 ezer fő volt, melynek 43%-a Győr-Moson-Sopron, valamivel több, mint egynegyede Vas és háromtizede Zala megyei. A 15–74 éves népességhez viszonyított arányuk ez utóbbi két megyében közel 60%-os volt, Győr-Moson-Sopronban azonban csak 56,9%.

A munkanélküliségi ráta tekintetében ugyancsak az ország legjobb mutatójú régiója volt a Nyugat-Dunántúl. 2005-ben Győr –Moson-Sopron megyében a munkanélküliségi ráta 4,6%,Vas megyében, 6,1% Zala megyében viszonylag magas 9% volt.

Munkanélküliségi ráta[18]

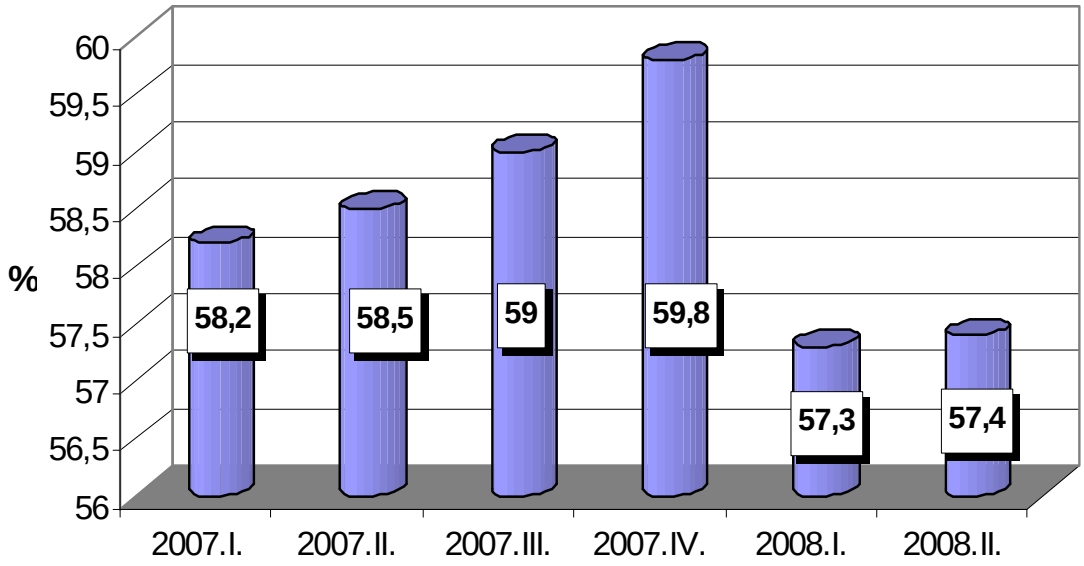

2005-ben a régióban a gazdaságilag aktívak 94,1%-a foglalkoztatott, 5,9%-a munkanélküli volt, ugyanezek az arányok nyolc évvel korábban 93,8 és 6,2%-ot mutattak. A foglalkoztatottak részaránya 2002-ben volt a legmagasabb, a munkanélkülieké viszont a legalacsonyabb. A régió megyéi közül Győr-Moson-Sopronban volt a legkedvezőbb az aktív népesség összetétele. Országos viszonylatban a másik két megye is kedvező foglalkoztatási, illetve munkanélküliségi mutatókkal rendelkezett, a foglalkoztatási helyzet kedvezőbb volt az általagosnál, a munkanélküliségi ráta az egyik legalacsonyabb volt az országban, a foglalkoztatási arány pedig a legmagasabb a régiók között. A kedvezőbb munkaerő-piaci helyzet az ipar fejlődésének volt köszönhető, mely a legnagyobb foglalkoztató volt a térségben.

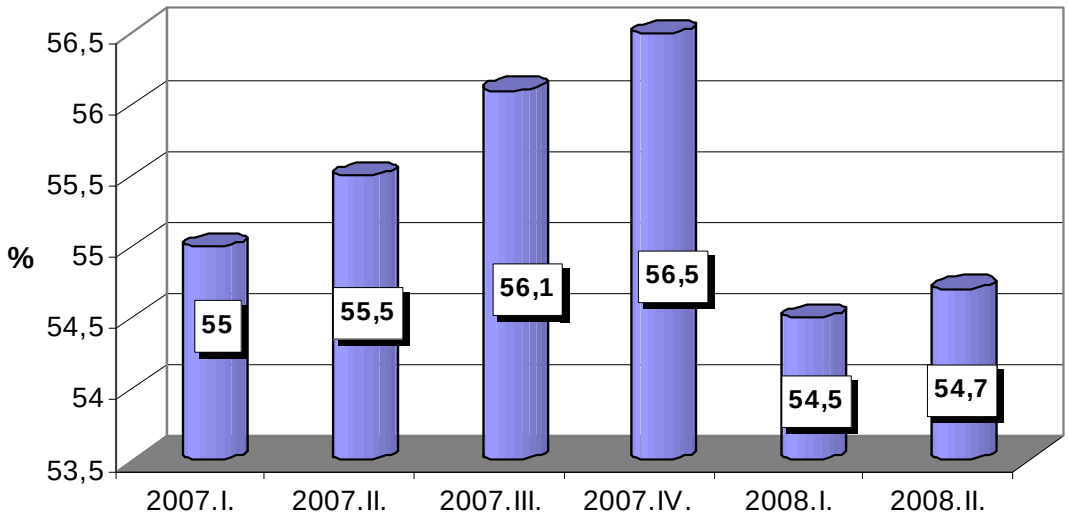
Az elkövetkező években a régió munkaerő-piacán a második szerkezetváltás következtében pozitív folyamatok zajlottak le. . Bár ez a munkaerőpiac jelentős mértékben ki volt téve a szezonalításnak szinten minden mutató vonatkozásában fejlődés jellemzi. Mind az aktivitás, mind a foglalkoztatás, mind pedig a munkanélküliség vonatkozásában.

[18] www.vasmmk.hu

Aktivitási arány a Nyugat-Dunántúli Régióban [19]

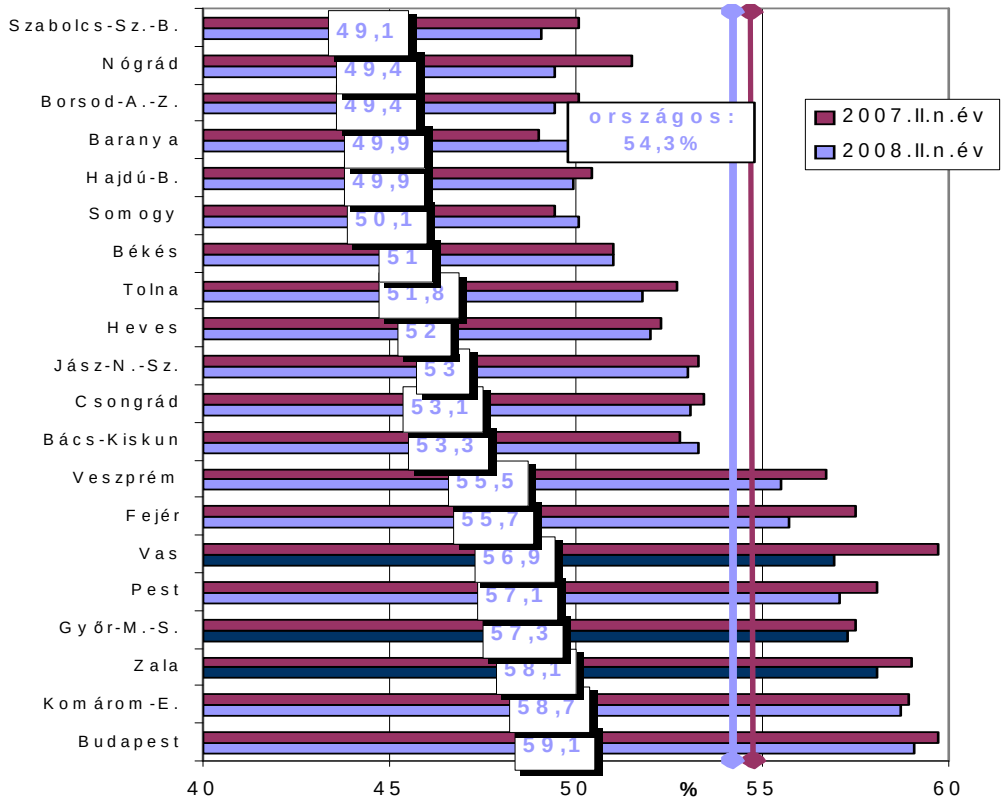

Foglalkoztatási arány a Nyugat -Dunántúli régióban

19 http://www.google.hu/search?source=ig&hl=hu&rlz=1G1GGLQ_HUHU281&q=munkaer%C5%91piac+Nyugat+dun%C3%A1nt%C3%BAl&btnG=Google+keres%C3%A9s&meta=lr%3Dlang_hu&aq=f Németh Zsolt előadása

Aktivitási arány Magyarország megyéiben

Nyilvántartott álláskeresők száma a Nyugat-Dunántúli régióban

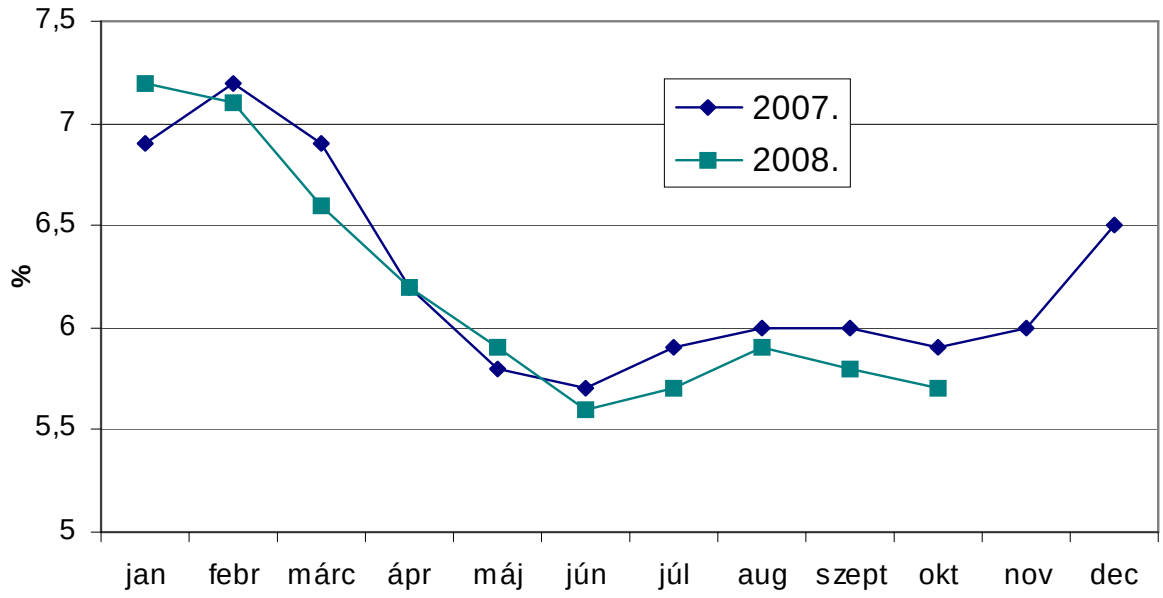
A nyilvántartott álláskeresők gazdaságilag aktív népességhez viszonyított aránya 2008. I. félévében 6,4% volt, amely 0,1 % pontos csökkenést jelent az előző év azonos időszakához képest.

A régió munkaerőpiacán komoly gondot jelentett ezen időszakban, hogy a munkáltatói igényeknek megfelelő szakképzett munkaerő nem állt rendelkezésre. Jelentős hiány mutatkozott a fémipari szakmák, a műszaki végzettségek területén.

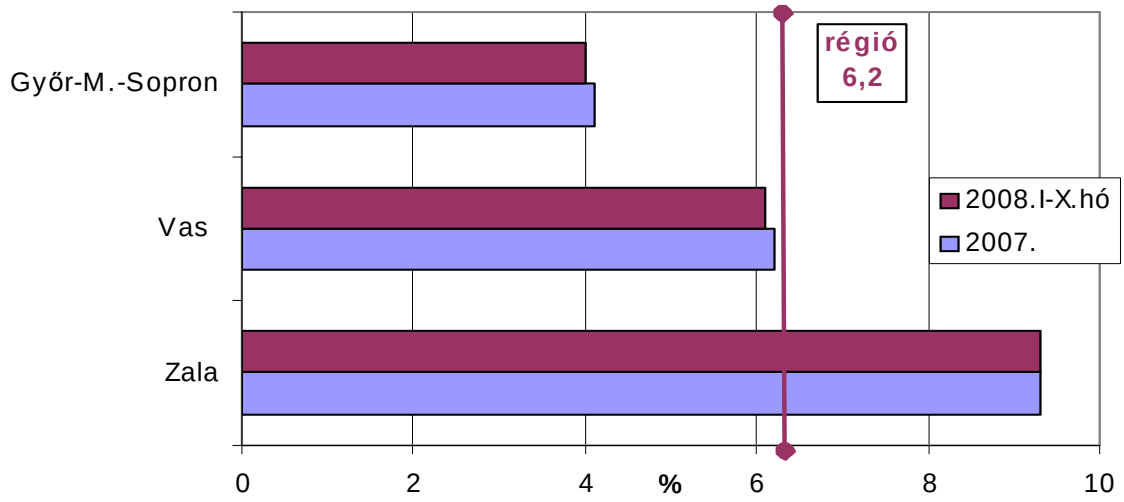
2008. decemberében a régió munkaerő-piaci helyzete romlott. Bár a régió munkaerőpiacán befolyásolja a szezonalitás, a változások már előrevetítették a recessziót. Több, mint 3000 fővel nőtt a nyilvántartott álláskeresők száma, arányuk a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva már 7, 2 % volt. A pályakezdők száma ugyancsak megnövekedett 1713 főről, 2103 főre. A nyilvántartott álláskeresők száma Zala megyében volt a legmagasabb. A tartós munkanélküliek aránya régión belül ugyancsak Zala megyében volt a legmagasabb, ezt követte Vas megye, s a legalacsonyabb arányt Győr-.Moson Sopron megyében mérték.

Nyilvántartott álláskeresők aránya a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva.

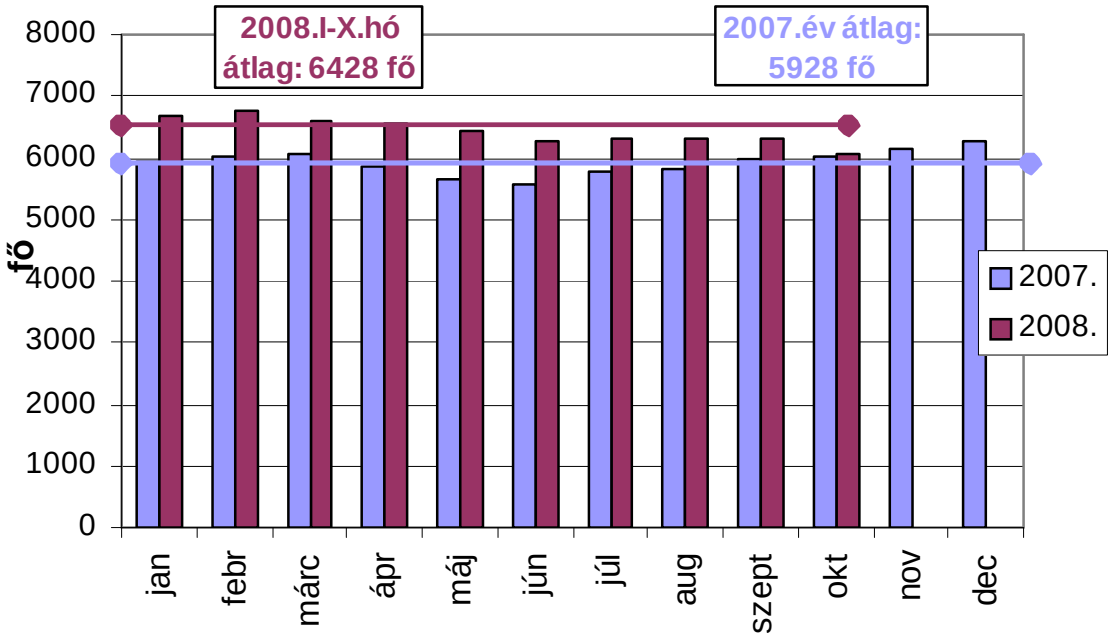
Nyugat-Dunántúli régió (munkanélküliségi ráta)

Nyilvántartott álláskeresők a Nyugat –Dunántúli régióban

Tartósan nyilvántartott álláskeresők a Nyugat –Dunántúli régióban

2008. decemberében a novemberhez képest minden régióban emelkedett a nyilvántartott álláskeresők száma, a növekedés azonban a legnagyobb mértékben Nyugat-Dunántúl (13,6%) és Közép-Dunántúl (11,4%) munkaerő-piacát érintette. A megyék közül kimagaslik Győr-Moson-Sopron megye, ahol 20,1%-os volt egy hónap alatt a növekedés. Az előző év azonos hónapjához viszonyítva bár Közép-Dunántúlon figyelhető meg legkedvezőtlenebb dinamika, itt 23,0%-kal nőtt a nyilvántartott álláskeresők száma, de átlagon felüli a növekedés mértéke Nyugat-Dunántúlon is. Ez a növekedési tendencia 2009. január és február hónapokban tovább emelkedett. A legfrissebb munkaügyi adatok alapján **Vas megyében a 2008. szeptemberi 5,7%-os munkanélküliségi ráta 2009 január 31-én elérte a 8,2%-ot, ami több éves „negatív rekord".**

A 2008-as év utolsó két hónapjában az álláskeresők száma a régióban is jelentősen emelkedett, s napjainkban is növekszik. Ugyanis az ipaiparban foglalkoztatottak aránya e régióban magas. Ez a növekedés már nem a szezonalítás következménye, hanem a pénzügyi , gazdasági válság hatása azokon a területeken, amelyek fejlettebb gazdasággal rendelkeznek.

A Nyugat –Dunántúli régió munkanélküliségre vonatkozó adatai

2008. december				
Megnevezés	Győr-Moson-Sopron megye	Vas megye	Zala megye	Nyugat-dunántúli régió
Nyilvántartott álláskeresők száma, fő	10 377	8 449	14 659	33 485
Nyilvántartott álláskeresők aránya (a gazdaságilag aktív népességhez), %	5,1	6,9	10,3	7,2
Nyilvántartott álláskeresőkből:				
Pályakezdő	633	702	768	2 103
25 éves és fiatalabb	1 833	1 630	2 252	5 715
Férfi	5 353	4 644	7 932	17 929
Nő	5 024	3 805	6 727	15 556
Fizikai foglalkozású	8 058	7 100	12 260	27 418
Szellemi foglalkozású	2 319	1 349	2 399	6 067
Szakképzetlen	4 045	3 651	6 816	14 512
Diplomás	762	467	634	1 863
Nyilvántartásba belépő a hónap során	2 949	1 846	2 876	7 671
Ebből: első alkalommal belépő	299	166	197	662
Rendszeres szoc. segélyben részesülő	829	1 237	3 820	5 886
Tartósan (egy éven túl) regisztrált, fő	855	1 611	3 778	6 244
Tartós munkanélküli arány (%)	8,2	19,1	25,8	18,6

SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN[20]

A régiójellemzői:

- A **makro**-adatok **által elfedett** problémás **mikrotérségek és rétegek**
- **Kisvárosias-aprófalvas** kistérségek, zsáktelepülések
- Nehezített **női munkavállalás** (különösen kistelepülésen élő, Gyes-, Gyed-ről visszatérők)
- Országos átlagnál **alacsonyabb nyugdíj**ból élők (magas megélhetési költségek – kiadási és fogyasztási szegénység)
- A jellemzően **alacsony hozzáadott értékű termelés**t folytató multinacionális cégek által foglalkoztatott, jelentős számú betanított munkás
- **Kiépületlen ellátások** még a jobb mutatójú térségekben is
- A meglévő ellátások **kapacitáshiánya** a hátrányos helyzetű kistérségekben
- A **hiányzó nagyvárosok miatt** az alap-és szakellátás kölcsönösen feszíti egymást
- **Kevés** bentlakásos **férőhely** idősek ápolására, gondozására
- **Gyermekek napközbeni** ellátásának hiánya
- **Nagyméretű társulások** Zalában, **egyszemélyes** „intézmények" Vasban
- Kevés a **fogyatékossággal élők**et ellátó intézményi férőhely

Településszerkezet, analfabétizmus, szegénység, belső perifériák

A 2001.évi népszámlálás adatai szerint a régió lakónépességének 56 %-a él városokban és 44%-a községekben, de az egy községre jutó átlagos lélekszám nem érte el az 1000 főt. Az **aprófalvas térségeket** jellemző tünet-együttesek kistérségi szinten jelentős problémákat jeleznek, s azt is szükséges hangsúlyozni, hogy a problématípus Győr-Moson-Sopron megyében – ahol 150-hez közelít a 2.000 lélekszám alatti települések száma – éppúgy előfordul, mint Vas és Zala megyében. Hiszen a **régió egészére jellemző a kisvárosias, aprófalvas településszerkezet**. Az egész régióban városhiányról beszélhetünk, sőt vannak kifejezetten *városhiányos kistérségek*. Zsáktelepülések is nagy számban találhatók itt. Ez a kép az egész közigazgatásra, valamint a szociális ellátórendszer kialakulására is rányomja bélyegét.

[20] A fejezet 2008. évben 2006. évi adatok alapján készült helyzetértékelés anyagát felhasználva került leírásra. (kézirat)

A KSH Háztartás-stasztisztikai felvétele alapján a régióban a legjellemzőbb az országos átlag feletti **kiadási szegénység**, valamint az országostól valamennyire elmaradó, mégis magas **fogyasztási szegénység**. Bár a régió gazdasági termelőképessége az országos átlag feletti, mégis ez a kedvező gazdasági helyzet a régión belül érvényesülő jövedelmi egyenlőtlenségek, részben pedig a magas fogyasztói áraknak, és magas megélhetési költségeknek köszönhetően nem jelent jelentősen alacsonyabb szegénységi arányt.

A régión belül, több tényező miatt is **depressziósnak minősíthető kistérségek** között a legnagyobb szegénységi kockázatot hordozzák azok, amelyek elöregedőek, s ahol magas a munkavállalásra alkalmas korban lévő, ám munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya. Ha mindez együtt jár a roma népesség nagymértékű jelenlétével, e kockázat tovább nő.

A 2001-es népszámlálási adatok szerint 6785 fő, azaz a cigány népesség 3,6 %-a él a régióban. Győr-Moson-Sopron megyében a megye népességének 0,31 %-, Vas megyében 0,51 %-a , és Zala megyében 1,36 %-a roma lakos**. Becsült adatok szerint azonban Győr-Moson-Sopron megyében 4-5 %, Vas megyében 3-4 %, Zala megyében a cigány lakosság aránya 10-12%-ra tehető** (munkaügyi központok). A régióban, Zala megyében él a legtöbb roma lakos. Megyén belül vannak olyan városok és térségek, ahol nagyon magas arányú roma népesség található. Ilyen város **Nagykanizsa, valamint környéke, a megyeszékhely Zalaegerszeg. Zalalövőn, Lentiben és Zalaszentgróton** kevesebb roma lakos él, de körülményeik rosszabbak. A kistérségek vonatkozásában egy-egy községben koncentrálódó roma közösségek közül kiemelkedik **Zalakomár, Zalakaros, Garabonc, Galambok, Rezi, Karmacs, Pacsa és környéke, Sormás, Türje.**
A munkaügyi regisztrációban szereplő munkanélküliek között a becslések szerint 10-15% roma. **Az aprófalvas vidéken a romák munkanélkülisége eléri a 80, sőt a 100 %-ot is.** Hátrányos munkaerő-piaci körülményeik mellett sok esetben lakókörülményeik is átlagon aluliak.

Az eddigiek alapján a szegénység által **leginkább veszélyeztetettnek, szociális szempontból a régió belső perifériáinak** a letenyei, nagykanizsai, zalaszentgróti, a vasvári, a csornai és a tét-pannonhalmi kistérségek tekinthetőek elsősorban.

1. Szociális szempontból, egyes mutatók mentén hátrányos helyzetűnek minősíthető kistérségek 2006

Terület	Legnagyobb természetes fogyás (ezrelékben)	60 éven felüliek magas aránya (%)	Alacsony iskolázottság: 8 osztályt vagy kevesebbet végzett (%)	Komfort nélküli lakások magas aránya (%)	Alacsony a jövedelem vagy nagyon szegény
Tét			53,8	17,4	X
Őriszentpéter	-11,4	27,2	58,8	19,4	X
Letenye	-10,1	24,0	62,4	19,1	X
Zalaszentgrót	-6,4	23,0	55,5		X
Lenti	-8,3	24,6	53,4	16,2	X
Vasvár	-8,4	22,5	57,5	25,0	X
Csepreg	-7,4	22,9	52,1		X

Forrás: saját összeállítás KSH adatok felhasználásával

Amennyiben együtt vizsgáljuk az összetett gazdasági, társadalmi, demográfiai, szociális a mutatókat, akkor jól látható módon körvonalazódik a **Ny-K, É-D, város-falu lejtő** a Nyugat-Dunántúli Régióban is.

Mindeközben az is látható, hogy a régió nagyobb városai és funkcionálisan működő városkörzeteinek térségei is szegénységre, szociális gondokra utaló problémákat jeleznek. Megállapítható, hogy **a szociális problémák, ellátatlanságok megjelenése és a régió településszerkezete egymással szoros összefüggést mutat.**

A SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOKAT IGÉNYBEVEVŐ CÉLCSOPORTOK HELYZETE A RÉGIÓBAN

Idős emberek

A régió és kistérségeire ugyan úgy jellemző az **elöregedés**, mint az ország egészére. A 60 éven felüliek aránya a népességen belül **meghaladja a 20%-ot**, a legnagyobb mértékben Zala megyében. A nemek közötti megoszlás egyértelműen a nők számára kedvez az idős korban, a férfiak korai halálozása miatt.

A régióban jellemző országos átlag feletti **kiadási szegénység**, valamint **fogyasztási szegénység** az idős lakosságot is érinti (sőt, elsősorban a munkanélküliekkel együtt őket) de a Nyugat-Dunántúlon az idősek szegénységét a következő kockázati tényezők növelik még:

- A régióban **magas az idős emberek aránya** és az öregedési index további romlásával szükséges számolni.
- Átlagosan igen **alacsony** az öregségi és öregségi jellegű **nyugdíjak összege**, amit arra lehet visszavezetni, hogy korábban sokan dolgoztak termelőszövetkezetekben, az átlagosnál magasabb volt a textilipari dolgozók aránya és az iparban foglalkoztatottak között magas volt az alacsony bérű segédmunkások és betanított munkások aránya.
- Az idős emberek szegénységét fokozza, hogy az egyedülálló, **egyszemélyes háztartásban** élő idősek alkotják a 70 éven felüliek több mint ötven százalékát.
- Régióspecifikus jelenség, hogy **az aprófalvakban élnek inkább az idős emberek** nagyobb arányban, mint a városokban. A legnagyobb százalékban a népszámlálási adatok alapján az elöregedés a következő kistérségeket érinti: Hévíz, Lenti, Letenye, Őriszentpéter, Zalakaros, Zalaszentgrót.
- **A régióban élő idősek jövedelme alig több mint a létminimum**. Az öregségi nyugdíj összegében négy régió előz meg bennünket. A korbetöltött rokkantsági nyugdíj és a korhatár alatti rokkantsági nyugdíj esetében is a Nyugat-Dunántúli régió az ötödik helyen áll.

Hajléktalan személyek

A hajléktalanság kialakulásának okai nem régió specifikusak. Az okok között ott találjuk a lakásvesztést, az elszegényedést, a munkanélküliség okozta gazdasági ellehetetlenülést.

A régióban 2003. év decemberében 531fő[21] hajléktalan ember bevonásával készült kérdőíves felmérés adatai a megkérdezettek hajléktalanságuk okát az alábbiakkal magyarázták:

- Leggyakrabban a család széthullásával, a megszűnő életkeretek elvesztése miatt kerültek a hajléktalan létbe (a válás 103fő, egyéb családi konfliktus 107fő).
- További hangsúlyos ok a különböző lakhatási formák megszűnése, amely jelent albérlet megszűnést, a saját tulajdonából, bérleményéből elűzetést, kilakoltatást, munkaszállóról való elbocsátást..
- Az egyéni felelősséget felvető, devianciákra kérdező válaszlehetőségek aránya alatta marad az egész társadalomra vetített adatoknak. (Alkohol 14 >2%!, játékszenvedély 4> 0,07%!).

A régióban élő hajléktalan emberek szociológiai életmódbeli jellemzői

A régiós vizsgálat alapján a férfiak aránya: 80,5%, míg a nőké: 19,5% (ami alacsonyabb, mint az országos átlag)

A régiós populáció korösszetételét vizsgálva szembetűnő, hogy a fiatalok aránya alacsonyabb, mint az országos átlag. (20-29 év között 10,5%). A válaszolók többsége a közép-korosztályhoz tartozik (40-49 év között van 22,6%, míg 50-59 év között 32,6%-uk). A hatvan év felettiek aránya 16,3%.

A régióban élő hajléktalan emberek 70%-a született a régiót alkotó három megye valamelyikében.

A téli időszakban a szállásokon megjelenő hajléktalan emberek közel 40%-a tudja éjszakáit átmeneti szállón 20%-a éjjeli menedékhelyen, további csaknem 12 % idős hajléktalanok otthonában tölteni.

A fennmaradt 28 %: az intézményeken kívül maradottak albérletben, illetve a bejelentett lakásban, valamint hosszabb-rövidebb időt utcán tölti a telet.

A régió hajléktalanjainak iskolai végzettségére az alábbiak jellemzők:

- többséget (47%) azok alkotják, akiknek iskolai végzettsége nem több a nyolc általánosnál.

[21] A lekérdezést a régió hajléktalan ellátó intézményei végezték, a lekérdezések adataiból a tanulmányt elkészítette a SAVARIA REHAB-TEAM kiemelkedően Közhasznú Társág módszertani csoportja.
A helyzetelemzésben jelzett adatok a szálláshasználók körében teljes körű

- szakmunkás végzettséggel bír 34%,
- érettségivel vagy annál magasabb végzettséggel 16%
- felsőfokú végzettséggel rendelkezik 3%.

A régióban élő hajléktalanok közül kevesebb, mint felének van munkahelye (47%). Ez nem tűnik soknak, azonban ha az egész populáció számából levonjuk a valamilyen rokkantsági fokban érintettek számát (190), akkor azt láthatjuk, hogy nem „dologtalanokkal" van dolgunk.
A munkát vállalók több mint fele dolgozik betanított munkásként, 11,5%-uk segédmunkásként, szakmunkát, alig 4% végez.

A régióban élő hajléktalan emberek egészségi jellemzői

A megkérdezettek legnagyobb arányban pszichiátriai és szenvedélybetegségekben szenvedtek (arányuk 25,4%). A szív- és érrendszeri betegségek aránya 19,2%, vagyis csaknem minden ötödik megkérdezett szenved ilyen jellegű betegségben.
A reumatológiai kezelést igénylők (12,05%) és a mozgásszervi sérültek (17,7%) közül mozgást segítő eszközökre – hónaljmankóra 3,7%-nak, járókeretre 1,7%-nak, kerekes székre további 1,7% -nak – összesen 7,1%-nak volt szüksége . A látást javító szemüveget 16,2%-hord. A légzőszervi betegséggel küzdők aránya 14,3%. Idegrendszeri problémákkal 11,1% küzd. Az emésztőszervi betegségben szenvedők aránya 8,8%. Az emésztőszervi panaszokkal összefügghet, hogy a hajléktalan emberek 4,9%-a igényelne fogpótlást.. Az egészségügyi ellátórendszeren belül a tüdőgondozóba történő beutalás a leggyakoribb (38,4%). Furcsa ellentmondás, hogy a betegségfelmérésnél mindössze 14,4% jelzett légzőszervi problémát. Több mint negyedük számára (26,4%) alkoholelvonó kezelés szervezését kellett megkezdeni.

Fogyatékos emberek

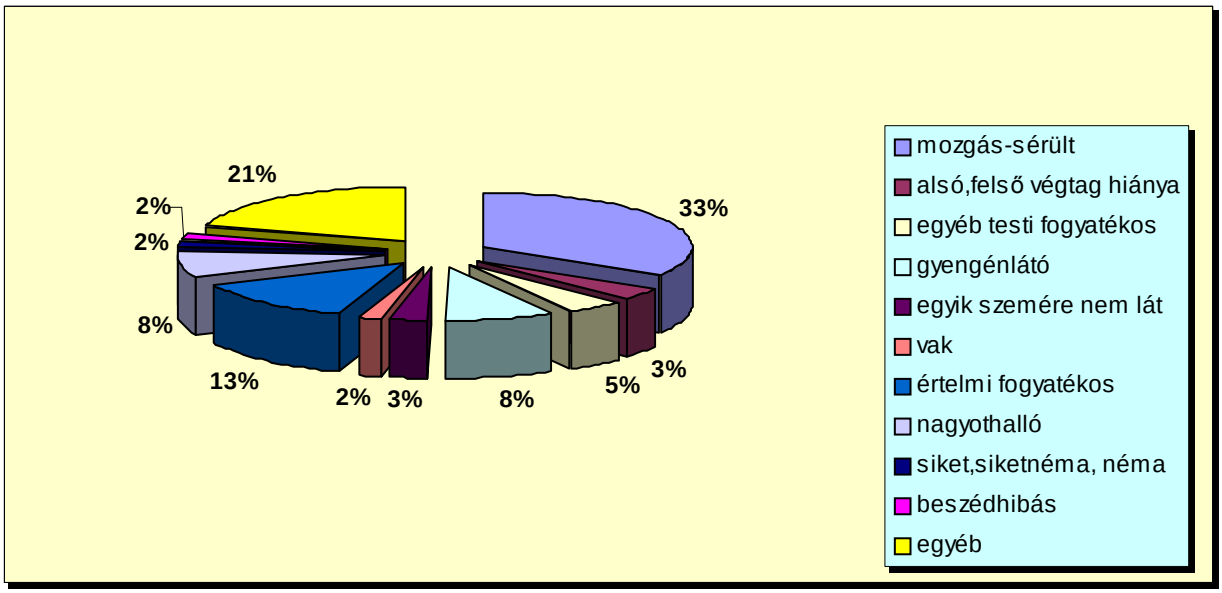
Magyarországon a fogyatékos emberek létszáma az 1990. évi 368 ezer főről a 2001. évi 577 ezer főre emelkedett, arányuk a népességen belül 3,5 százalékról 5,7 százalékra változott. Nyugat-Dunántúlon a 2001-es népszámlálási adatok alapján 43641 fogyatékos ember él. Ez a szám a legalacsonyabb országos viszonylatban, régión belül pedig Vas megye van a legkedvezőbb helyzetben.

4. A fogyatékossággal élők száma a régióban

Nyugat-Dunántúl	**43 641**
Vas megye	11.951
Zala megy	14.092
Győr-Moson-Sopron megye	17.598

Forrás: Népszámlálási adatok, 2001.

5. A fogyatékos népesség a fogyatékosság típusa szerint a Nyugat-Dunántúli régióban

Forrás: Népszámlálási adatok, 2001.

A fogyatékosság típusa szerint a mozgássérültek, értelmi fogyatékosok létszáma a legmagasabb, míg vak, siket, siket-néma, néma és beszédhibás fogyatékossága relatíve kevesebb embernek van.

6. Fogyatékossággal élők korcsoportos megoszlása a 1990-es és 2001-es népszámlálási adatok alapján

Nyugat-Dunántúl	**Összesen**	**0-14**	**15-29**	**30-39**	**40-49**	**50-59**	**60-69**	**70-x**
1990	34925	3295	4500	4220	4480	5600	6240	6590
2001	43641	2406	3898	2854	6303	8750	7381	12049

Forrás: Népszámlálási adatok, 2001

A fogyatékossággal élők száma a 40 év felettiek körében mutat ugrásszerű növekedést, melynek egyik oka az élet folyamán szerzett fogyatékosság lehet. Kedvező tendencia ugyanakkor, hogy a magzati korban történő szűrővizsgálat (ultrahang, AFP) eredményeképpen kevesebb a vele született fogyatékossággal világra jövő újszülöttek száma.

A népszámlálási adatok jól mutatják, hogy

- az *iskolázottság szintje* a fogyatékosság tekintetében fontos differenciáló tényezőként értékelhető. Bár a népesség többségéhez hasonlóan a fogyatékos emberek körében is emelkedett az iskolai végzettség, de még így is 2001-ben a fogyatékos emberek iskolai végzettségének szintje jóval alacsonyabb a nem fogyatékos emberekénél.
- a *településtípus* szerinti adatok azt mutatják, hogy a fogyatékos emberek magasabb arányban élnek községekben. Társadalmi hátrányaikat a települési egyenlőtlenségből adódó nehézségek tovább súlyosbítják.
- a fogyatékos személyek döntő többségének, több mint 86 százalékának egy, 12 százalékának kettő és mindössze 2 százalékának három fogyatékossága van.
- a romák között magas a fogyatékos emberek aránya. A cigány fogyatékos emberek iskolázottsága, munkavállalása alacsonyabb szintű, mint a többi fogyatékos személyé.
- a *gazdasági aktivitás* tekintetében a fogyatékos és nem fogyatékos emberek között már 1990-ben jelentős különbséget tapasztalhattunk, míg az előbbi csoportban a foglalkoztatottak aránya csupán közel 17 százalék volt, addig az utóbbiban meghaladta a 44 százalékot. Az 1990-es évtized alapvető munkaerő-piaci változásai a fogyatékos személyek körében még ezt az alacsonynak mondható foglalkoztatottsági arányt is – a 2001. évre – 9%-ra csökkentette.
- A fogyatékos emberek döntő többsége magánháztartásban él (92 százalék), azonban körükben az átlagnál jóval nagyobb az intézetben élők hányada (8 százalék).

A fogyatékossággal élő emberek gazdasági aktivitási arányából következik, hogy 2001-ben több mint felük olyan háztartásban élt, amelyben nem volt foglalkoztatott, viszont volt inaktív kereső és/vagy eltartott tagja. *A fogyatékossággal élők nehéz helyzetét jelzi, hogy háztartásaikban a száz háztartásra jutó foglalkoztatottak száma csak 61,* míg a fogyatékosok nélküli háztartásokban ez a szám 99.

Szenvedélybetegek

Az elmúlt évtizedben hazánkban is egyre **komolyabb méreteket öltött a kábítószer-fogyasztás**. A *szakértői vélemények* szerint ma Magyarországon mintegy 30–50 ezer drogfüggő, 80–100 ezer rendszeres fogyasztó van, és kb. 300–400 ezren próbáltak már ki valamilyen kábítószert. Becslések szerint egy-egy hétvégi szórakozás során – elsősorban a diszkókban – mintegy 100–150 ezer fiatal fogyaszt kábítószert.
Addiktológiai gondozás Győr (5 helyszínen), Sopron, Kapuvár, Szombathely, Celldömölk, Sárvár, Körmend, Szentgotthárd, Zalaegerszeg, Keszthely, Nagykanizsa, Zalaszentgrót városokban, drogambulancia a három megyeszékhelyen működik.

A régióban a kábítószer betegek száma 3 fő/10.000 lakos, mely az országban a legalacsonyabb érték. A megyék között Vas megye áll a legkedvezőbb helyzetben. A 3%-os értéken belül a napi gyakorisággal fogyasztók aránya 40,8 %, a kábítószer fogyasztás miatt kórházba utaltak aránya 10,8 %. (Megjegyzés: Az adatokat nagy óvatossággal kell kezelni az adatszolgáltatók köréne , illetve az adatszolgáltatás egyéb vonatkozásainak bizonytalanságai miatt.) Az alkoholbetegekkel kapcsolatosan nem állt rendelkezésre adat.

Pszichiátriai betegek

A **megyeszékhelyek kivételével nem működik** gyermek és ifjúsági pszichiátriai gondozás a régióban.
Felnőtt pszichiátriai gondozás Mosonmagyaróvár, Kapuvár, Győr, Szombathely, Celldömölk, Sárvár, Körmend, Szentgotthárd, Zalaegerszeg-Pózva, Keszthely, Nagykanizsa településeken működik, néhol egy helyiségben több telephellyel.

Szociális szolgáltatások

A 600 főnél kisebb települések számára létrehozott szolgáltatási forma, **a falugondnoki** rendszer 1993 óta létezik Vas megyében, 1994-től működik Zalában, és 1998. évtől Győr - Moson - Sopron megyében is megtalálható A **600 fő alatti települések száma 374**, a falu- és tanyagondnoki szolgáltatás **lefedettsége meghaladja az 50%-ot**, mely országos viszonylatban jónak tekinthető. Nem működik a szolgáltatás a 2006-os adatok alapján a **győri és a mosonmagyaróvári kistérségekben**.

A régió az országos átlagot közel 10%-kal meghaladó ellátási lefedettséggel rendelkezik az **étkeztetés szolgáltatás** területén Különösen jó mutatókat tudhat magáénak Vas és Zala megye, ugyanakkor Győr-Moson-Sopron megye az étkezés biztosításában messze elmarad a régiós átlagtól, de az országos átlaghoz képest is alacsonyabb. Kifejezetten rossz helyzetben van a Pannonhalmi, Téti, Mosonmagyaróvári, valamint a Kapuvári

kistérség, annak ellenére, hogy ezek hátrányos helyzetű kistérségek, ahol az ellátási igény egyébként is magasabbak lennének megye, ahol a 60 év feletti népesség körében az étkezésben részesülők aránya az országos értéknél 40%-kal magasabb

Népkonyha 6 helyen működik a régióban: Győri, Keszthelyi, Kőszegi, Nagykanizsai, Sopron-Fertődi és a Zalaegerszegi kistérségekben

1998-2006 között a 22 kistérségből 11-ben, azaz minden második kistérségben csökkent a **házi segítségnyújtásban** részesülők száma. Ugyanakkor Zala megyében az utóbbi 4-5 évben jelentős kapacitásnövelés történt, míg a Győr-Moson-Soproni adatok a drasztikus igénybevételi, szolgáltatás kapacitási csökkentéseket mutatnak, amely folyamat az utóbbi 6 évben zajlott le. .

A régióban 13 kistérségben nem működik **jelzőrendszeres házi segítségnyújtás**, Vas és Győr-Moson-Sopron megyében 4-4 kistérségben, Zalában pedig 5 kistérségben. Győr-Moson-Sopron megyében kiemelkedően sokan jutnak a szolgáltatáshoz, míg Zala megyében rendkívül rossz a lefedettség.

Ha összevetjük az elöregedéssel leginkább sújtott, egyszemélyes háztartásokban bővelkedő kistérségekkel a fenti adatokat, akkor azt láthatjuk, hogy a leginkább rászoruló területeken nem működik a szolgáltatás (Őriszentpéter, Letenye, Hévíz, Zalaszentgrót, Zalakaros kistérségekben).

A Nyugat-Dunántúli Régióban összesen **38 családsegítést ellátó intézmény** működik. A legtöbb intézmény Zala megyében lát el feladatokat. Az ellátott települések száma a régióban 566. A területi lefedettség tekintetében elmondható, hogy a régió 86,4 százalékban lefedett a családsegítő szolgáltatás tekintetében (Győr-Moson- Sopron megye: 73 százalékban, Vas megye: 81,4 százalékban, Zala megye pedig 100 százalékban. A szolgáltatásokat Győr-Moson-Sopron megyében a lakosság 2,7 százaléka, Zala megyében a lakosság 2,5 százaléka, míg Vas megyében a lakosság 2,4 százaléka vette igénybe 2007. évben .

A családsegítő szolgálatok megyénkénti megoszlása és az ellátott települések száma

(2008. március)

	GY-M-S megye	Vas megye	Zala megye	összesen
Családsegítő szolgálatok száma	13	10	15	**38**
Ellátott települések száma	133	176	257	**566**

Közösségi pszichiátria, 2006 december

Megye	Szolgáltatásba bevont települések száma
Győr-Moson-Sopron	1
Vas	27
Zala	57
Nyugat-Dunántúl	85

A régióban **14 kistérségben nem működött** a közösségi pszichiátriai ellátás. A régióban tárgyév folyamán gondozásba vett gyermek és felnőtt pszichiátriai betegek száma 2.860 fő volt, közülük csupán 297-en részsültek közösségi pszichiátriai ellátásban. 2009.évtől közösségi ellátás kikerült a kötelező ellátási körből, ez mégtovább szűkítette az amúgy is kiskapacitású ellátást.

Szenvedélybetegek segítése

A szenvedélybetegek közösségi ellátása az érintetteknek a függőségtől való megszabadulásban, a hozzátartozóknak és a környezetének pedig abban segít, hogy képesek legyenek támogatni a szenvedélybeteg embert a gyógyulás útján. A jelentkezés önkéntes és a részvétel anonim azok részre, akik játékszenvedéllyel, alkohol-, kábítószer- és gyógyszerproblémával küzdenek. A segítésben részt vesz/vehet pszichiáter, pszichológus, szociális munkás, lelkész, önkéntes.

Szenvedélybetegek közösségi ellátása, 2006 december

Terület	Közösségi ellátás szenvedély betegek részére (gesztor+bevont település)	Gondozásában részesülők száma tárgyév XII.31-én	Gondozásában részesülők közül a tárgyévben ellátásba vettek	Gondozásában részesülők közül a tárgyévben ellátásból kikerültek	Gondozásában részesülők közül a tárgyévben ellátást kértek	Szenvedély betegek közösségi gondozásában részesül: összesen
Győr-Moson-Sopron	0	0	0	0	0	0
Vas	51	47	49	2	49	47
Zala	55	180	205	25	205	180
Nyugat-Dunántúl	106	227	254	27	254	227

Forrás: TeIR

A régióban **16 kistérségben nem működött** szenvedélybetegek közösségi ellátása, illetve **Győr-Moson-Sopron megye teljes egészében lefedetlen**. Az addiktológiai gondozóintézetben nyilvántartott betegek tárgyév végi száma 3.157 fő volt, közülük közösségi gondozásban csupán 227 fő részesült.

Támogató szolgáltatás

A **Támogató Szolgálatok** 2003. január 01. óta működnek, ma már nem kötelező önkormányzati feladatként.

Támogató szolgáltatás által ellátott települések száma a régióban, 2006 december

Terület	Támogató szolgáltatás (gesztor települések)	Támogató szolgáltatás (bevont települések)	A működtetett gépjárművek száma	Támogató szolgálatban részesülők száma tárgyév XII.31-én
Zalaszentgróti kt.	1	4	1	114
Győr-Moson-Sopron	13	113	11	840
Vas	8	80	8	436
Zala	8	107	7	629
Nyugat-Dunántúl	29	300	26	1.905

Forrás: TeIR

Az adatfelvétel óta már több támogató szolgáltatás megszűnt támogatás hiányában.

Utcai szociális munka

Az utcai szociális munka célja az ellátatlan (az ellátásból kiszorult), de az intézményes ellátással szemben bizalmatlan, az utcán életvitelszerűen tartózkodó egyének, csoportok szociális és mentális segítése, elsősorban az életmentés, megelőzés, integrálás céljából.

Utcai szociális munka által ellátott települések száma, 2006 december

Terület	utcai szociális munka, gesztor település	Utcai szociális munka keretében ellátásban részesülők száma tárgyév XII.31-én	Utcai szociális munka keretében ellátásban részesülők közül a tárgyévben ellátásból kikerültek	Utcai szociális munka keretében ellátásban részesül: összesen
Győr-Moson-Sopron	2	71	222	
Vas	2	54	70	71
Zala	2	89	25	54
Nyugat-Dunántúl	6	mk. 214	317	mk. 89

Forrás: TeIR

Napjainkban az utcai szociális munka megszervezésére csak az 50 ezer lélekszámú települések kötelezettek, s ez elsősorban a megyeszékhelyeket, illetve a megyei jogú városokat érinti. Az elmúlt években, Győrben bővült az ellátás. Létrejött Zalaegerszegi központtal a régió diszpécser szolgálata is.

Nappali ellátás

A nappali ellátást nyújtó idősek klubja tekintetében a régió ellátottsága már az országos átlagtól is elmaradt.

Az adatfelvétel időpontjában különösen alulfejlett volt az ellátási forma Győr-Moson-Sopron megyében, ahol a 10.000, 60 év feletti lakosságra jutó ellátott 129, az országos átlag 195-höz képest.. Kistérségi szinten rossz az ellátottság a lenti, és vasvári kistérségekben (40%-os volt 2002-höz képest az ellátottak számának csökkenése),

valamint hiányzik az ellátási forma az őriszentpéteri és a pacsai kistérségben. A régió 25 kistérségből 12-ben pedig csökkent az ellátottak aránya

Fogyatékos emberek nappali ellátása a régióban Győr (3 helyszínnel), Csorna (2 helyszínnel), Körmend, Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa, Sopron, Szombathely, Vasvár, Zalaegerszeg településeken működik. Közülük csupán Vas megyében, Szombathelyen és Vasváron működik kistérségi feladatellátás keretében. A férőhely kihasználtság megközelíti a maximumot.
2002-ben 165 férőhely volt a régióban, ez 2006-ra 253-ra bővült. Ennek ellenére is a fogyatékossággal élőket ellátó intézményrendszer kiépítettsége tekintetében a régió az országos viszonylatban az egyik legrosszabb helyzetben van.
A pszichiátriai betegek nappali ellátása a régióban nem az igényeknek megfelelő kapacitással működik. De ugyanez mondható el a **szenvedélybetegek nappali ellátásáról is.**

Hajléktalan emberek nappali ellátása az alábbi településeken működik

Hajléktalan emberek nappali ellátása,
2006 december

Terület	Hajléktalanok nappali ellátása egységeinek száma	Napi átlagos forgalom	Kapacitás (fő)
Győr-Moson-Sopron	4	168	150
Vas	2	66	65
Zala	3	114	85
Nyugat-Dunántúl	9	348	300

Forrás: TeIR

Országosan a **tartós bentlakást nyújtó intézmények kétharmadában az idősek ápolása, gondozása folyik**. Az önkormányzati otthonok ellátottsági mutatói elmaradnak a nem önkormányzatiétól. Ez az egész országot vizsgálva a nyugat-dunántúli régióban a legmarkánsabb, ahol 2-3-szor nagyobb terület jut egy ellátottra a nem

önkormányzati fenntartású otthonokban, illetve fele- harmad annyian laknak egy szobában, mint az önkormányzatok által működtetett időskorúak otthonaiban.

Időskorúak otthona,
2006 december

Terület	időskorúak otthona	Működő férőhelyek száma tárgyév XII. 31-én	Az ellátottak száma tárgyév	A tárgyévben felvételt nyertek	A tárgyévben az ellátásból kikerült
Győr-Moson-Sopron	33	2.001	1.888	498	375
Vas	20	1.107	1.118	382	372
Zala	30	1.524	1.485	828	636
Nyugat-Dunántúl	83	4.632	4.491	1.708	1.383

Forrás: TeIR

Időskorúak otthona a régióban csupán négy kistérségben nem működik: Kapuvár-Beled, Körmend, Szentgotthárd, Tét.
A régióban 2006-ban 1612 férőhellyel 18 fogyatékos emberek otthona működött.

Fogyatékos emberek otthona,
2006 december

Terület	fogyatékos személyek otthona	Működő férőhelyek száma tárgyév XII. 31-én	Az ellátottak száma tárgyév XII. 31-én	A tárgyévben felvételt nyertek	A tárgyévben az ellátásból kikerült
Győr-Moson-Sopron	3	460	441	14	19
Vas	9	760	722	38	45
Zala	6	392	393	28	33
Nyugat-Dunántúl	18	1612	1556	80	97

Forrás: TeIR

Fogyatékos emberek gondozóháza egy működött 2006-ban a régióban, a Nagykanizsai kistérségben, 8 férőhellyel

Fogyatékos emberek ápoló-gondozó lakóotthona az Őriszentpéteri és a Sopron-Fertődi kistérségben működik (2 ill. 3 telephelyen). 18 és 26 az engedélyezett férőhelyek és az ellátottak száma is.

Pszichiátriai betegek otthona a legnagyobb férőhely számmal Szentgotthárdon működik,
(720 férőhellyel).

Szenvedélybetegek otthona

Szenvedélybetegek otthona Győr-Moson-Sopron megyében nem működik, a másik két megyében is **rendkívül alacsony a férőhelyszám a potenciális igénybevevők számához képest.**

Hajléktalanok otthona a régióban Győr és Vas megyékben működik 66 férőhellyel.

Rehabilitációs intézmények

A régióban 115 férőhelyen működik fogyatékosok rehabilitációs intézménye (Győr, Zala megyékben) Ugyancsak nagyon alacsony férőhelyszámmal üzemel a pszichiátriai és a szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye is. A hajléktalan emberek részére rendelkezésre álló rehabilitációs intézményi férőhely csak Győr- Moson -Sopron megyében működik, 50 férőhellyel.

Az átmeneti intézmények sorában a régióban közel 367 férőhellyel megtalálható a gondozóházi ellátás, valamint a hajléktalan emberek ellátása, amely 2006. évben 542 férőhelyen működött. Ezek a férőhelyek az téli időszakban további ideiglenes férőhelyekkel bővültek, bővülnek.

Hajléktalan emberek éjjeli menedékhelye, 2006 december

Terület	Hajléktalanok éjjeli menedékhelye	Működő férőhelyek száma tárgyév XII. 31-én	Az ellátottak száma tárgyév XII. 31-én	A tárgyévben felvételt nyertek	A tárgyévben az ellátásból kikerült
Győr-Moson-Sopron	2	53	54	277	275
Vas	4	34	50	181	174
Zala	3	85	60	258	262
Nyugat-Dunántúl	9	172	164	716	711

Forrás: TeIR

Hajléktalan emberek átmeneti szállása, 2006 december

Terület	Hajléktalanok átmeneti szállása	Működő férőhelyek száma tárgyév XII. 31-én	Az ellátottak száma tárgyév XII. 31-én	A tárgyévben felvételt nyertek	A tárgyévben az ellátásból kikerült
Győr-Moson-Sopron	3	215	211	153	145
Vas	2	70	63	30	42
Zala	2	85	84	83	76
Nyugat-Dunántúl	7	370	358	266	263

Forrás: TeIR

Az ápoló-gondozó célú lakóotthonok fogyatékos, szenvedélybeteg, pszichiátriai beteg emberek részére mindösszesen 64 férőhelyen működött 2006. évben.

A régióban a hagyományos szolgáltatásokon túl az elmúlt években megjelentek a szociális és a munkaügy határán működő szervezetek, akik alternatív szolgáltatóként, foglalkoztatóként, nem egy esetben képzőként a hátrányos helyzetű réteg integrációját támogatták.

ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ MUNKAERŐ-PIACA[22]

2007-ben Észak-alföldön 1 millió 151 ezer fő tartozott a 15–74 éves korcsoportba, 15 ezer fővel kevesebb, mint 2000. évben. 2000. és 2007 között a 15–24 évesek száma 11%-kal csökkent , a 25–64 évesek körében mérsékelt, 2%-os növekedés történt, a 65–74 év közöttiek száma pedig összességében 3–4%-kal csökkent

A fenti munkaképes korosztályból 2007-ben Észak-Alföldön a 15–74 évesek 51%-a, 585 ezer fő volt jelen a munkaerőpiacon, ami 25 ezer fővel több vol , mint 2000-ben. Az említett korcsoporton belüli arányuk 2000–2007 között 2,8 százalékponttal emelkedett.

A **gazdaságilag aktív** népességen belül 2007-ben 2000-hez képest mind a foglalkoztatottak, mind pedig a munkanélküliek száma emelkedett..

A 15–74 éves népesség az Észak-Alföldön gazdasági aktivitás szerint (ezer fő)

Év	Gazdaságilag aktív	Ebből		Gazdaságilag inaktív
		foglalkoztatott	munkanélküli	
2000	560,4	508,9	51,5	606,0
2007	584,9	521,7	63,2	566,3

A gazdaságilag **inaktívak** száma 2007-ben Észak-Alföldön 6,6%-kal volt alacsonyabb, mint az ezredfordulón. A csökkenés oka mögött a rokkantosítás megszigorítása, illetve a nyugdíj korhatár időbeli kitolódása áll. Ennek ellenére az inaktívak aránya a régióban magas volt, sőt kiemelkedően magas, 51% a 25-64 évesek aránya.

A régióban rendszeres jövedelemmel a 15-74 éves korosztály 45,3 %-a rendelkezett 2007. évben , amikor is 1,7 %-kal magasabb foglalkoztatottsági szint volt a régióban 2000. évhez képest. Az országos átlag a régiós szintet minden évben 5-6 %-kal meghaladta.

A régió megyéi közül foglalkoztatás szempontjából Szabolcs-Szatmár-Bereg volt a legkedvezőtlenebb helyzetű. A megye foglalkoztatási rátája a vizsgált időszak minden évében a legalacsonyabb volt az országban (2007-ben 42,4 %)

2007-ben a foglalkoztatottak 59%-a a szolgáltatások területén, 33–34%-a az iparban, 7–8%-a a mezőgazdaságban dolgozott E régióra is igaz, hogy az évek során csökkent a foglalkoztatásban a mezőgazdaság szerepe, de ennek ellenére a foglalkoztatásban

[22] www.ksh.hu Munkaerő-piaci folyamatok az Észak-Alföldön, 2000-2007

betöltött szerepe jelentős , ugyanakkor erősödött a szolgáltatásoké. A nyugati régióktól eltérően az ipar szerepe lényegében nem változott

A foglalkoztatás jellegét tekintve 2000–2007 között kisebb jelentőségű változások történtek a régió foglalkoztatási struktúrájában, amelynek intenzitása és iránya is eltért az országostól.
A foglalkoztatottak 88%-a alkalmazott volt, zömük 15–24 éves korcsoportból került ki. Társas vállalkozások tagjaként és önállóan a régióban 2000-ben 57 ezer fő folytatott kereső tevékenységet, akik a foglalkoztatottak 11%-át alkották.

A foglalkoztatottak **iskolai végzettsége** – hasonlóan az országoshoz –jelentősen javult a vizsgált időszakban.
A foglalkoztatottak között gyakorlatilag évről évre kevesebben voltak azok, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, de még így is arányuk meghaladta az országos átlagot. 2000-ben a régióban a foglalkoztatottak létszámából 99 ezren (19%) legfeljebb csak általános iskolát végzetek, 2007-ben viszont már csak 75 ezren (14%). 2000 és 2007 között a régióban kis mértékben csökkent a szakmunkásképzőt,szakiskolát végzettek aránya, azonban továbbra is ez a csoport az iskolai végzettség tekintetében a meghatározó.
A foglalkoztatottak **korösszetétel**ében változások mentek végbe. 2007-re a 15–24 év közötti foglalkoztatottak száma 38 ezerre, a foglalkoztatottakon belüli arányuk pedig 7%-ra csökkent, ugyanakkor a 25–64 év közötti foglalkoztatottak száma 42 ezer fővel nőtt. 2007-ben már ők tették ki a foglalkoztatottak 92%-át. A 64 éven felüli foglalkoztatottak – az időszak utolsó évét kivéve – átlagosan a létszám 0,5%-át képviselték, számuk általában 2 ezer fő körül ingadozott, 2007-ben viszont jelentősen bővült. 2007-ben – az érvényes nyugdíjkorhatár szerint számba véve – az összes foglalkoztatott 98,8%-a volt munkavállalási korú, így a nyugdíjkorhatáron felüliek aránya csupán 1,2%-ot képviselt.

A munkanélküliek száma 2000-ben Észak-Alföldön 52 ezer fő volt és a régió aktív korú, 15–74 éves népességének 4,4%-át tette ki. A foglalkoztatási helyzet javulásával párhuzamosan számuk 2003-ig érzékelhetően csökkent, majd egy 2006-ig tartó számottevő növekedés indult meg, amit 2007-ben kisebb mérséklődés követett. A vizsgált időszak végén a régió 15–74 éves lakosságának 5,5%-a, 63 ezer fő volt állástalan.
Országos összehasonlításban a munkanélküliségi ráta – a foglalkoztatás szempontjából legkedvezőbb 2003–2004 éveket kivéve – Észak-Magyarország után e régióban volt a legmagasabb. (10,8 %)

A KSH lakossági munkaerő-felmérésének adatai szerint 2007-ben az ország régiói közül Észak-Alföldön volt a legtöbb munkanélküli, az országos létszám egyötöde.

A régión belül Szabolcs-Szatmár-Bereg megye munkanélküliségi rátája országosan is az egyik legmagasabb, 2007-re 14,7%-ra emelkedett. A régió másik két megyéje közül Hajdú-Biharban a munkanélküliségi ráta, 7,9%, Jász-Nagykun-Szolnok megyében pedig az ezredfordulón jellemző munkanélküliségi rátát (9,4%)mérték 2007-ben is.
2000–2007 között a munkanélküliek **nemenként**i összetétele is változott. A férfiak aránya a 2000. évi 62%-ról fokozatosan csökkent, és 2007-ben már csak 55%-ot tett ki. 2007-ben a régióban 34–35 ezer állástalan férfi és 29 ezer állástalan nő volt. Ugyanezzel a tendenciával találkoztunk a Nyugat- Dunántúli régióban, de országosan is.

A munkanélküliek **korösszetétele** is változott. A 25 év alatti munkanélküliek aránya 26%-ról 18%-ra csökkent, ugyanakkor a 25–64 éveseké 74%-ról 82%-ra növekedett.
A 15–24 évesek körében a munkanélküliségi ráta az átlagosnál jóval magasabb volt, és évről évre emelkedett.
A munkanélküliek **iskolai végzettsége** a régióban kedvezőtlenebb, mint országosan. Az időszak elején a munkanélküliek 33%-a legfeljebb általános iskolát, 40%-uk szakmunkásképzőt vagy szakiskolát, 25%-uk gimnáziumot vagy egyéb középiskolát végzett, és csak 2%-uknak volt felsőfokú végzettsége.
2007-re a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező munkanélküliek aránya a régióban növekedett, a szakmunkásképzőt és szakiskolát, valamint középiskolát végzetteké csökkent, a főiskolai, egyetemi végzettséggel rendelkező munkanélküliek aránya ugyanakkor 5 százalékponttal nőtt. E régióban is hasonlóan a Nyugat-Dunántúli régióhoz elsősorban a képzetlenebb réteg szorult ki a foglalkoztatásból. Ugyanakkor a legképzettebbek elhelyezkedési esélyei is romlottak a régióban. Ugyanez elmondható a Nyugati régió vonatkozásában is azzal a kikötéssel, hogy ott elsősorban a humán értelmiség elhelyezkedési esélyei egyre romlottak az évek során
Észak-Alföldön 2000 és 2007 vége között a **nyilvántartott álláskeresők** számában 2002-ig folyamatos mérséklődés mutatkozott, majd 2003-ban növekedés kezdődött. 2007 decemberében már 112 ezer főt, csaknem negyedével több munkanélkülit tartottak nyilván, mint 2000. évben

2008. év I. negyedétől az Észak –Alföldi régió szinte minden mutató tekintetében egyre romló munkaerő-piaci pontenciállal rendelkezik.[23]

A **KSH munkaerő-felmérésének legfrissebb adatai** szerint 2008. I. negyedévében az Észak-alföldi régióban a **gazdaságilag aktívak (**15-74 éves népességből) száma 575,7 ezer fő volt, az egy évvel korábbihoz képest 8,5 ezer fővel csökkent. Az aktivitási arány csökkenésével csökkent a foglalkoztatottság, növekedett a A **foglalkoztatottak** száma 2008. I. negyedévében 507,3 ezer fő volt, 10,7ezer fővel csökkent az előző év azonos időszakához viszonyítva. A foglalkoztatási ráta 44,2% volt.. A **munkanélküliek** száma 68,4 ezer fő, amely 2,2 ezer fős növekedést jelent egy év alatt. A **nyilvántartott álláskeresők átlagos száma** 2008. I. félévében 112,5 ezer fő amely közel 8 ezer fővel, illetve 7,4%-kal magasabb mint az előző év azonos időszakában mért adat. A nyilvántartott álláskeresők számában, e régióban figyelhető meg a legnagyobb növekedés egy év alatt. A munkanélküliségi ráta értéke 11,9% a második legmagasabb értéket jelenti a régiók rangsorában. A **nyilvántartott pályakezdő álláskeresők** száma szintén jelentősen növekedett egy év alatt: 11.265 főről 12434 főre (10,4%-os növekedés) Ez a legmagasabb értéket képviseli a régióban.. A pályakezdők aránya a nyilvántartott álláskeresőkön belül, 2008. I. félévében átlagosan 11% volt. A **gazdaságilag inaktív** száma 572,4 ezer fő.

2009. év elején sajtóban megjelent információ alapján október 1. óta a régió három megyéjében 32 munkáltató jelentette be csoportos létszám-leépítési szándékát, ami 2818 főt érintett.[24]

ÉSZAK –ALFÖLDI RÉGIÓ SZOCIÁLIS HELYZETELEMZÉSE[25]

A 2001. évi népszámlálási adatok szerint a régió lakosainak száma 1.559.000 fő volt, a legnépesebb megye Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, a legalacsonyabb népességet számláló megye pedig Jász-Nagykun-Szolnok megye.

A népesség korstruktúrája a többi régióhoz képest kedvezőbb, a legfiatalabb korstruktúrájú megye Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, az idősek aránya pedig Jász-Nagykun-Szolnok megyében a legmagasabb.

---

23 http://www.europa.eu.int/eures/main.jsp?catId=2774&acro=lmi&lang=hu&countryId=HU&regionId=HU3&nuts2Code=HU32&nuts3Code=null

24 http://www.hrportal.hu/hr/eszak-alfold-megugrott-a-bejelentett-elbocsatasok-szama-20090106.html

25 http://www.szmi.hu/rsztfh/ea.html

A régió szociális helyzetelemzése szerint „Az Észak-alföldi régió megyeszékhelyei környékén az 1980-as években kezdődő **szuburbanizáció egyre** több kistérségre terjedt át. A **legkevésbé fejlett térségek** az ország- és megyehatárok közelében találhatók. A külső perifériához tartozó kistérségek a régióban a következők: Nyírbátori, Mátészalkai, Csengeri, Fehérgyarmati és Vásárosnaményi kistérség. A belső perifériát alkotó kistérségek is meglehetősen összefüggő területet alkotnak, ezek közé sorolhatjuk a Kunszentmártoni, Tiszafüredi, Püspökladányi, Polgári, Nagykállói és Tiszavasvári kistérségeket. „

A régióban hasonlóan a Nyugat-Dunántúli régióhoz sok (28) **zsáktelepülés** található azzal a különbséggel, hogy valamennyi megyére kiterjed. A régió legnagyobb hányadát sem úthálózat tekintetében, sem pedig a víziútvonalon nem érintik a nagy nemzetközi útvonalak.
Észak-Alföldön, 2001-es népszámlálási adatok alapján a lakosság iskolai végzettsége minden szinten elmarad az országos átlagtól. Az általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők aránya a régió 27 kistérségéből 22-ben mind a régiós, mind az országos átlagot meghaladja.

Különösen súlyos méreteket ölt a tartósan munkanélküli, alacsony iskolai végzettségű cigány származású munkavállalók aránya. Magyarországon az Észak-magyarországi régión kívül ebben a régióban a rendszerváltás követően több olyan munkahely is megszűnt, amelyben alacsony iskolai végzettségű roma munkavállalókat foglalkoztattak.
Az Észak-alföldi régióban a vidéki régiók közül e régióban él a legtöbb fogyatékos ember. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint 92.156 fő. Ugyanez az adat 1990-ben: 55.370 fő volt, tehát az elmúlt évtizedben csaknem megduplázódott a számuk.. Ugyanakkor e régióban működött a legtöbb védett munkalehetőséget biztosító szervezet. A **védett szervezetek** több mint 50 százaléka Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található. A **célszervezetek** esetében is hasonló tendencia volt megfigyelhető.

A nagy településekből álló Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megyében a legtöbb önkormányzat önállóan biztosítja a szociális szolgáltatásokat, míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megye külső perifériát alkotó aprófalvas kistérségeiben a társulási forma jellemző Az aprófalvas térségekkel bővelkedő Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a települések közel egynegyedében **falugondnoki szolgálat** működik, amely alapellátást nyújt. Jász-Nagykun-Szolnok megyében nem jellemző ez az ellátási forma.
„A régióban a települések többségében már működnek az **idősek ellátását biztosító alapellátások:** a házi segítségnyújtás és az étkeztetés Az időseket ellátó alapellátási

formák Jász-Nagykun-Szolnok megyében a kiépültek, a házi segítségnyújtás a települések 93 százalékában, az étkeztetés a települések 98 százalékában biztosított. A **családsegítő szolgáltatást** Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a települések 31 százaléka működtet. Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megyében a kiépültség már 70 százalék feletti.

A szakosított ellátások minden ellátotti csoport tekintetében fejlesztésre szorulnak a régióban. A legnagyobb hiányok a pszichiátriai és szenvedélybetegek, illetve a hajléktalanok ellátásában tapasztalhatók. Az időseket ellátó intézményrendszer az előzőeknél kiépítettebb, ugyanakkor a férőhelyek iránti igények is megnövekedtek.

A régióban a HEFOP 2.2.2. központi program keretében modellkísérleti program zajlott a „ szociális és munkaügy integrációja" területén.

Összefoglalva:

A magyarországi és a két régiót érintő munkaügyi folyamatok összehasonlításából megállapítható, hogy míg az ország két szélén elhelyezkedő Nyugat-Dunántúli és Észak-Alföldi régió a rendszerváltást követően más és más fejlődési utat járt be. Míg a Nyugati régió foglalkoztatási rátája közelített az EU-s átlaghoz, a munkanélküli ráta pedig több megyében alacsonyabb volt, mint a legtöbb EU-s országokban, addig az Észak-Alföldi régi mint a foglalkoztatottságot érintően, mind a munkanélküliség tekintetében a legrosszabb mutatószámokkal bírt. Napjainkra azonban a gazdasági reálfolyamatoknak „köszönhetően" a régiók közötti szakadék csökken. A munkaerőpiacon jelenlévők aránya a Közép- és Nyugat-Dunántúlon csökkent a legnagyobb mértékben (1,3 és 1,0 százalékponttal), a többi régiót pedig mintegy fél százalékpontos csökkenés jellemezte, ugyanakkor a régiók aktivitás szerinti sorrendje nem változott. A legjobb foglalkoztatási helyzetű régió Közép-Magyarország, 55,7%-os rátával, ezt követte a Nyugat- Dunántúl, míg a legrosszabb helyzetű Észak-Magyarország volt (43,3%-kal). Az előző év I. félévéhez képest minden régióban csökkent a foglalkoztatottak aránya, legnagyobb mértékben a Közép-Dunántúlon, Nyugat-Dunántúlon és Észak-Magyarországon (1,5 és 1,4 százalékponttal). A munkanélküliségi ráta 2008 I. félévében Közép-Magyarországon volt a legkedvezőbb (4,7%), ezt követte Nyugat- Dunántúl. míg a legmagasabb munkanélküliség az észak-magyarországi régiót jellemezte (13,6%). Ez utóbbi régióban volt a legnagyobb a munkanélküliségi ráta emelkedése.

A két régió (Nyugat- Dunántúl, Észal-Alföld) szociális szolgáltatásaiban a hagyományos szolgáltatások mellett megjelentek azok a nonprofit szervezetek, központi programokba bekacsolódó szolgáltatók, akik a hátrányos helyzetű réteg munkaerő-piaci és társadalmi integrációját célozták meg.

INTEGRÁCIÓS TÖREKVÉSEK AZ EU-BAN

A következőkben röviden áttekintjük, hogy milyen átalakítási irányok, integrációs törekvése jelentek meg Európában a tömegessé és tartóssá vált munkanélküliség enyhítésére, a foglalkoztatottsági szint növelése érdekében.
Általánosságban elmondható, hogy vannak országok, ahol az integráció érdekében a decentralizáció irányában mozdultak el, sok szolgáltatós rendszerek működnek, míg másutt a szolgáltatások összehangolása és integrálása jelenik meg, amellett, hogy a gazdaság versenyképességének növelése és a társadalmi feszültségek csökkentése érdekében szinte mindenütt egy összehangoltabb, egyszerűbb, költséghatékonyabb és versenyképesebb szolgáltatási formák kialakítása törekednek.
A következőkben Frey Mária[26] tanulmányát felhasználva néhány Európai ország ez irányú gyakorlatát mutatjuk be.
Ausztriában **az osztrák munkaerő-piaci szolgálat (AMS) sok non-profit szervezettel működik együtt, annak érdekében, hogy leghátrányosabb helyzetű csoportok is szolgáltatáshoz jussanak. A foglalkoztatási programokat lebonyolító közhasznú szervezetek a *szociál-ökonómiai üzemek.* Ezek az üzemek a munkaerő fejlesztésén túl a munkatapasztalat szerzést is fontosnak tartják, tranzit munkahelyeken szereznek az ügyfelek gyakorlatot.**
A munkát keresők és a munkáltatók kiszolgálását z ügyfél-orientáltságát, az „egyablakos" kiszolgálás jellemzi

Dániában az 2007. évi reformok, következtében „job-centerek" (állásközpont) jöttek létre, amelyek integrálják az önkormányzatok és az állami foglalkoztatási szolgálat tevékenységét.
A reform fontos eleme, az *egyéni szükségleteken alapuló, személyre szabott foglalkoztatás-orientált intézkedés, ami azt jelenti, hogy mi*nden munkanélküli esetében a munkába álláshoz szükséges lehető legrövidebb utat kell megtalálni. Akinek csak az állástalanság a problémája, annak az álláskeresésben kell segíteni, egyéb beavatkozásra csak akkor van szükség, ha valamely munkaerő-piaci hátrány miatt a munkanélküliség tartóssá válhat..

Egyesült Királyság foglalkoztatáspolitikájának középpontjában a **támogatás helyett munkát elv áll.** (Az angol gyakorlatra épült a magyarországi út a munkába program is.) Az intézményrendszer fontos feladata az inaktivitás visszaszorítására. Ennek során 2001-

[26] Frey Mária: Az állami foglalkoztatási szolgálatokkal kapcsolatos uniós elvárások, fejlesztési stratégiák Nemzetközi kitekintés http://szmi.hu/images/dok/frey1.doc

ben közös irányítás alá vonták a foglalkoztatáspolitikai és a szociális területet, majd állásközvetítést és az aktív munkaerő-piaci támogatásokat kezelő foglalkoztatási központokat (Jobcenter), valamint a pénzbeli ellátások kifizetésével foglalkozó Segélyezési Ügynökségeket (Benefits Agency) is fokozatosan összevonták. Ezzel párhuzamosan a zerződött szolgáltatásokra vonatkozóan szigorú Szabályokat határoztak meg.

Finnországban az ügyfelek egyéni igényei szerint szolgáltatási szinteket határoztak meg

Szolgáltatási szintek a következők

Önkiszolgálás		**Személyi szolgáltatások a munkaügyi kirendeltségen**			**Egyéni, többszakmás tanácsadás az Integrált Szolgáltató Központban**
1.) Önkiszolgálás az Interneten keresztül					
	2.) Önkiszolgálás támogatása a helyi munkaügyi kirendeltségek álláskereső központjaiban - egyéni tanácsadás álláskereséshez, képzéshez, önéletrajz íráshoz; - állásklubok; kb. 300 munkavállalási és foglalkoztatási tanácsadó bevonásával	3.) Személyes foglalkoztatási tanácsadás - interjúk - akciótervek - állások, képzési ajánlatok, aktív programok, EURES felkínálása - oktatási és szakképzési információk - mintegy 2.000 munkavállalási tanácsadó, illetve az ifjúságra és a bevándorlókra szakosodott tanácsadók	4.) Foglalkoztatási rehabilitáció - kb. 300 speciális munkavállalási tanácsadó/ és pszichológus	5.) Pályaválasztási tanácsadó, 250 pszichológussal	6.) Több szakmás egyéni tanácsadás - kb. 300 pszichológus és munkavállalási tanácsadó, akik együttműködnek az önkormányzatok szociális és egészségügyi specialistáival (300 fő)

Finnországban az integrált szolgáltatást nyújtó központ egy helyen („egyablakos rendszerben) nyújtja a munkaerő-piaci szolgáltatásokat a szociális és egészségügyi szolgáltatásokat, de itt elérhetőek a társadalombiztosítás ellátásai is. Ezekben a központokban a halmozottan hátrányos helyzetű emberek problémáinak kezelésében a holisztikus szemlélet jelenik meg. A finn rendszernek a további érdekessége, hogy a nehezen elhelyezhető ügyfelek számára *szolgáltató hálózatokat hoztak létre. Nem új irodákkal, szervezetekkel, hanem a meglévőkből építették a hálózatot. A hálózat létrehozásában támaszkodtak a képző intézményekre és a non-profit szervezetekre is.*

Hollandiában **ugyancsak egyablakos rendszer működik, *ezen keresztül lehet igénybe venni* az álláskeresést segítő szolgáltatásokat és/vagy pénzbeli ellátásokat. A holland reform lényege, „munka és jövedelem" intézményrendszere valamennyi szereplőjének ugyanazt a célt kell szolgálni, az álláskeresők mielőbbi elhelyezkedésének elősegítését. Minden szereplőnek figyelembe kell venni a többiek által nyújtott szolgáltatásokat, párhuzamosságok nem fordulhatnak elő**

Németországban a rászorulók intenzívebb támogatást kapnak ahhoz, hogy a munkaerőpiacra beilleszkedjenek. A Foglalkoztatási Ügynökség és a szociális segélyezésért felelős szervek kapacitásait és kompetenciáját egyesítették, mégpedig úgy, hogy de *kettős felügyelet* alá helyezték. A Foglalkoztatási Ügynökség biztosítja pl. a ***munkaközvetítést, közhasznú*** foglalkoztatást, képzés támogatását továbbá a létfenntartó támogatásokat, az önkormányzatok felelősége a lakhatási, fűtési támogatás, a gyermekintézményi ellátás, az adósságmenedzselés, a szenvedélybetegek gondozása, a pszichológiai gondozás és egyéb, személyre szabott válságkezelés.

A teljesség igénye nélkül megpróbáltam bemutatni a hátrányos helyzetű emberek munkaerő-piaci helyzetének javítására született európai megoldásokat. Valamennyi bemutatott példa jelzi, hogy az uniós országok mindegyike megpróbál eszközöket, módszereket, sőt intézményes megoldásokat találni a tartós munkanélküli emberek munkaerő-piaci hátrányainak csökkentésére, vagy legalábbis mérséklésére. A megszületett gyakorlatok kapcsán ma három irány rajzolódik ki:

- Szervezeti és ügyfélorientált integráció,
- Hálózat kialakítása, szervezeti integráció nélkül
- Egyablakos kiszolgálás

Az eltérő szervezeti megoldások ellenére valamennyi megoldásban közös:

- az egyéni szükségletekhez igazodó, személyre szabott szolgáltatások biztosítása,
- nem állami szolgáltatók szerepének erősödése,
- korszerű információs és kommunikációs technológiák megjelenése,
- továbbá a álláskereső ügyfélként és együttműködő partnerként való kezelése, akinek magának is erőfeszítéseket kell tennie helyzetének javításáért.

A foglalkoztatáspolitika Magyarországon az ezredforduló első éveiben jut el arra a gondolatra, hogy az aktivizáló programok nem szűkülhetnek le a regisztrált munkanélküliekre, hanem mindenkire fokozatosan ki kell terjeszteni, aki munkavállalási korú, munkaképes, de munkajövedelem hiányában – és rászorultsága okán – valamilyen szociális ellátásra, szolgáltatásra szorul.

„Szembe kell néznünk azzal, hogy az alacsony iskolázottságú népesség munkából való kiszorulása – olyan mértékben, melyre nem volt példa az OECD-országok közelmúltbeli történelmében – a legfontosabb megértésre és orvoslásra váró munkaerő-piaci probléma Közép-Kelet-Európában és kiváltképp Magyarországon, ahol e tekintetben a legsúlyosabb a helyzet."[27]

Az alacsony foglalkoztatatási szint, az ország egyes régióiban jelenlévő magas munkanélküliség, az egyre növekvő közkiadások, a szélesedő társadalmi egyenlőtlenségek – megoldásokat sürgetnek. Egyre markánsabbá váltak azok a megoldási módok, amelyek az aktív korú inaktív népesség munkaerőpiacra való belépésének segítéséhez integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató rendszerben gondolkodtak, amely összehangoltan képes kezelni az inaktivitást és a szociális hátrányokat, a munkaerő-piaci aktivitás ösztönözésére helyezve a hangsúlyt.
Ez csak a megfelelő közszolgáltatókkal kialakítandó szoros együttműködésben végezhető el, közösen meghatározandó szabályok szerint, ügyfél-közeli és integrált (egy helyen elérhető) szolgáltatásokkal.[28]

[27] Köllő János (szerk.) (2005.): A magyar foglalkoztatáspolitika átfogó értékelése az Európai Foglalkoztatási Stratégia kontextusában, az elmúlt öt év tapasztalatai alapján. Budapest, Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium. http://econ.core.hu/doc/felhiv/zarotanulmany_teljes_mtafmm.pdf

28 Frey Mária : Az állami foglalkoztatási szolgálat jövőképe

Ebben az időszakban születettek meg a HEFOP 2.3.1/ 2.3.2. programok, amelyek az képzéssel összekapcsolt foglalkoztatással, a munkaerő-piaci szolgáltatásokkal segítették az aktivizálást. (Lásd. melléklet: Jó gyakorlat)

Ezek a programok a foglalkoztathatóság javításával a foglalkoztatás bővítését célozták meg, de többségű nem tudott túllépni a hagyományos munkaerő-piaci programokon.
Ugyan minden programban megjelent követelményként pszicho-szociális támogatásnyújtás is, de ezen tevékenységekre nem volt kialakult gyakorlat, nem álltak rendelkezésre kipróbált szolgáltatáscsomagok, sokszor a szolgáltatói háttér is hiányzott, de hiányoztak a források is, illetve azok a források, amelyek a hátrányok átmeneti vagy tartós enyhítését szolgálták volna. (állapotjavító szolgáltatások) Rövid időn belül kiderült az is, hogy a programokba bevonható – közel ötszázezer ember – nemcsak alul képzett, hanem, súlyos mentális, pszichés zavarokkal is küzd, etnikai hovatartozásuk, állapotuk (hajléktalan, fogyatékos stb) miatt komplex hátránykezelést igényelnének, de erre nincs humán kapacitás, személyre szabott szolgáltatás.
Azzal is szembe kellett nézni, hogy hiába „ruháztuk fel „ a tartós munkanélkülit olyan képességekkel, amelyekre a munkaerőpiacon szükség van , ha nincs munkahely, illetve azokra a tudásokra ott és akkor nincs szükség, a munkaerő-piaci kimenet nem biztosítható.
A projektek egy részének azt is meg kellett tapasztalni, hogy a munkaerő-piacon a ma még meglévő előítéletek, elutasítás miatt a résztvevők motivációja a kudarcok következtében jelentősen csökkent, foglalkoztathatóságuk a jelentős ráfordítás ellenére sem javult.
A megvalósított programok a magas kimeneti indikátorok- miatt a „lefölözé „ módszerével próbálták csökkenteni a kockázatukat, ezért a leghátrányosabb helyzetben élőket, a komplex hiányokkal küzdőket kihagyták a programokból.
A fenti problémákra fókuszálva indult útjára a HEFOP 2.2.2. Központi Program, amely a munkaügyi és a szociális ágazat helyi szervezetei tervszerű együttműködését, az integrált szociális és munkaügyi szolgáltatásnyújtás eszközrendszerét kívánta modellezni.

E program során kidolgozásra került, az integrált szolgáltatás ügymenetmodellje,a szolgáltatásnyújtás módszertani segédlete,elkészült továbbá a szociális és munkaügyi fogalomtár.[29]

Ugyancsak a hátrányos helyzetű emberek munkaerő-piaci integrációját szolgálták az EQUAL programok, amelyek nemzetközi és magyar hálózati együttműködésben, az alábbi témákban ígértek módszereket, megoldásokat:

A munkaerőpiac szempontjából hátrányos helyzetű emberek munkaerőpiacra való belépésének vagy visszailleszkedésének segítése.

A prioritás célja, hogy elősegítse a munkanélküli és az inaktív emberek munkaerő-piaci beilleszkedését az oktatás és képzés, a foglalkoztatás és a szociális szolgáltatások eszközeit ötvöző kezdeményezések támogatásán keresztül. A leginkább hátrányos helyzetű csoportok, köztük a romák foglalkoztathatóságának javításának olyan integrált megközelítésre kell épülnie, amely figyelembe veszi a társadalmi és gazdasági hátrányok halmozódásából adódó sokrétű problémákat.

Az egész életen át tartó tanulás és az olyan befogadó munkahelyi gyakorlatok támogatása, amelyek a munkaerő-piaci diszkrimináció és egyenlőtlenségek szempontjából érintett emberek álláshoz jutását és munkában maradását segítik.

A prioritás célja a hátrányos helyzetű munkavállalók, - különös tekintettel a fogyatékos emberekre - munkaerő-piaci esélyegyenlőségének biztosítása. Mindezt befogadó munkahelyi gyakorlatok és rugalmas foglalkoztatási és munkaszervezeti formák kialakításával, valamint működő szervezetek új funkciókkal való kibővítésével.

A prioritás ezenkívül támogatja a hátrányos helyzetű emberek - köztük az alacsony képzettségű munkavállalók, a hanyatló ágazatokban foglalkoztatottak, az idősebb

[29] A módszertani anyagok elérhetők:
http://www.szmi.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=395&Itemid=1

munkavállalók - alkalmazkodóképességének javítását szolgáló új módszerek kipróbálását, a képzésben és átképzésben való részvételük segítésével, különös tekintettel az alapkészségek (olvasás, kommunikáció, stb.), valamint az információs társadalomban nélkülözhetetlen informatikai készségek fejlesztésére. A hátrányos helyzetű dolgozók alkalmazásának és állásban maradásának segítése érdekében a prioritás támogatja befogadó emberierőforrás gazdálkodási módszerek kidolgozását és adaptálását is.

A nemek közötti munkaerő-piaci különbségek és a foglalkozási szegregáció csökkentése.

A prioritás célja a nők és férfiak esélyegyenlőségének biztosítása a munkaerő-piacon, a nemek közötti különbségek, valamint a vertikális és horizontális szegregáció csökkentésével. A prioritás olyan kezdeményezéseket támogat, amelyek a nők és férfiak közötti egyenlőség kérdésének tudatosítását, valamint a sztereotípiák és társadalmi minták megváltoztatását célozzák a munka világának vonatkozásában. Emellett a nők munkaerő-piaci helyzetét, a képzésen és készségfejlesztésen keresztül javító akciók is támogatást kapnak a vertikális szegregáció csökkentése érdekében.

Menedékkérők társadalmi integrációjának és szakmai képzésének támogatása.

A prioritás keretében olyan új módszerek, és szolgáltatások kidolgozásának támogatására van lehetőség, amelyek a menedékkérők foglalkoztathatóságát és befogadását segítik elő nyelvi,- és szakképzés révén. Segítséget nyújt továbbá olyan új, integrált szolgáltatások létrehozásához, kipróbálásához is, amelyek összekapcsolják a munkaerő-piaci, képzési, szociális, mentálhigiénés támogatást, valamint támogatja a képzők, a támogató személyzet és a menekültügyben dolgozó szakemberek képzését, a területen működő civil szervezetek kapacitásépítését.

Az Európia Úniós programokon túl a munkanélküli, a munkaerő-piacról tartósan kiszorultak ellátására az elmúlt években a segélyezés mellett a szolgáltatások is megjelentek, amely szolgáltatásokat (lásd. beilleszkedési program, közfoglalkoztatási programok) munkaerőpiacról kiszorultak által „belakott”- intézmények hozták létre.(családsegítők, egyéb szociális szolgáltatók)

Ezek az intézmények az elmúlt időszakban több száz munkanélküli ember részére szerveztek több tucat tréninget, több száz órás képzési programot, fejlesztő

foglalkozást, közfoglalkoztatást, de a munkaerő-piacon képtelenek voltak versenyképessé tenni ezt a réteget.
Elemzések, vizsgálatok hosszú sora szólt arról, hogy a szociális ágazatnak nincs gyakorlata a a komplex hátránykezelésre, a foglalkoztathatóság javítására, a nyújtott szolgáltatások nem személyközpontúak, gyakran az egyenlő esélyű hozzáférés sem biztosított.

2009. évben indult útjára az **Út a munkába** program, amely a rendszeres szociális segély rendszerének megváltoztatása mellett a „kötelező" foglalkoztatásra helyezte a hangsúlyt, a s települési önkormányzatok feladatává tette a foglalkoztatás megszervezését. **Ez a program is , mint a többi foglalkoztathatóságot javító program a mai Magyarországon pénzügyi és gazdasági válság közepette zajlik.**

FOGLALKOZTATHATÓSÁG JAVÍTÁSA

A HEFOP 2.2.2. központi program keretében elkészült fogalomtárban az alábbi definiciót találjuk a foglalkoztathatóságról.

„Az Európai Foglalkoztatás Stratégia által bevezetett fogalom. Jelentése: az emberek képessége és alkalmassága arra, hogy foglalkoztassák őket.

Egyfelől képesség- és képzettségbeli megfelelést jelent, másfelől pedig azokra az ösztönzőkre és lehetőségekre vonatkozik, amelyekkel az egyéneket álláskeresésre késztetik. Ennek megfelelően magában foglalja a fellépést a szociális kirekesztődéssel szemben, mivel morális és politikai szempontból egyaránt elfogadhatatlan, hogy a társadalom egyes csoportjainak - még ha különböző segélyek folytán alapvető megélhetésük biztosított is - esélyük sincs arra, hogy a szegénységi csapdából kikerülve életszínvonaluk érzékelhetően javuljon."[30]

A foglalkoztathatóság javítása Magyarországon a fentieken túl egyéb elemeket is kell, hogy tartalmazzon. Ugyanis hazánkban a foglalkoztathatóság javítása a

[30] Készítették: Frey Mária, Gere Ilona,Juhász Gábor,Tamási Ildikó,Tausz Katalin

következő okok miatt nem csak képzettségi szint növelését jelenti, hanem komplex fejlesztések és szolgáltatások összességét.

A CÉLCSOPORTRÓL

A magas inaktivitási ráta, a munkaerő-piacról tartósan kiszorultak távolmaradása a munkapiacról a rendszerváltás óta, az átalakulási folyamat kezdetétől rontja az országos versenyképességét. A marginalizálódott tömegek problémáinak kezelése, legyen az szoiális, egészségi, munkaügyi az egyre egyre erőtlenebb szociális ellátórendszerre marad. Ezekben a totális rendszerekben az amúgy is szegregált csoportok, egészségi állapotuk, iskolázatlanságuk, képzettségbeli hiányuk stb miatt egyre kívülre kerülnek marginalizálódnak, kirekesztődnek, integrációjuk egyre távolabb kerül.

„Szembe kell néznünk azzal, hogy az alacsony iskolázottságú népesség munkából való kiszorulása – olyan mértékben, melyre nem volt példa az OECD-országok közelmúltbeli történelmében – a legfontosabb megértésre és orvoslásra váró munkaerő-piaci probléma Közép-Kelet-Európában és kiváltképp Magyarországon, ahol e tekintetben a legsúlyosabb a helyzet. A magyar foglalkoztatáspolitikának a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben kellene koncentrálnia erre a problémára, akár azon az áron is, hogy más, az európai foglalkoztatáspolitikában kiemelt fontosságúnak számító területekről (a nemek közötti egyenlőség biztosítása, az élethossziglani tanulás ösztönzése és a többi) von el forrásokat.” [31]

Magyarországon az alacsony foglalkoztatással párosuló viszonylag alacsony munkanélküliség mellett jelentős azoknak az embereknek a száma akik nem keresnek aktívan állást. Évek óta közel. 300 ezer ember megélhetési forrása nem ismert, ők nem tanultak, nem dolgoztak, nem kapnak nyugdíjat.

A tartósan munkanélküliek létszáma évről évre nő, közülük a munkanélküliség által leginkább veszélyeztetettek azok, akik legfeljebb csak alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezne Magas azoknak a száma is akik több éve nem találnak munkát. Az ő átlagos álláskeresési idejük a másfél évet meghaladja.

[31] Köllő János(szerk.) (2005.): A magyar foglalkoztatáspolitika átfogó értékelése az Európai Foglalkoztatási Stratégia kontextusában, az elmúlt öt év tapasztalatai alapján. Budapest, Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium. http://econ.core.hu/doc/felhiv/zarotanulmany_teljes_mtafmm.pd
25..p..

A munkanélküliek körében találjuk az idősebb korosztályhoz tartozókat (55–64 évesek), akiknek a foglalkoztatási rátája nem javult, valamint a 15–24 éves korosztályt, akiknek a foglalkoztatási rátája ugyancsak lényegesen elmarad uniós átlagtól

Az álláskereső fiatal munkavállalók közel egyharmada semmilyen szakmai végzettséggel nem rendelkezik

A tartósan munkanélküliek körében jelen vannak a tartósan akadályozott, megváltozott munkaképességű, fogyatékos emberek is, akiknek foglalkoztatási aránya 2001-ben 9,0%-a volt[32],[33]

A rendszerváltás legnagyobb vesztesi cigány a cigány emberek. Egyrészt azért, mert a rendszerváltás előtt tanult, megszerzett szakmájuk ma már nem piacképes, másrészt azért, mert alacsony iskolai végzettségük miatt a munkapiacon boldogulni képtelenek. Az amúgy is rossz munkaerő-piaci helyzetűket tovább rontja az irányukban megnyilvánuló előítélet, továbbá az a tény, hogy többségük súlyosan deprimált területeken él, ahol a munkanélküliségi mutatók meghaladják az országos átlagot. E népesség foglalkoztatottsági mutatója lényegesen alacsonyabb, mint a nem cigány népességé (közel fele), míg a munkanélküliségi rátájuk három-ötszöröse.

A tartós munkanélküliek között jelen vannak a hajléktalan embereket is. Ők a klasszikus munkanélküliségi okokon túl- ha rendelkeznek is szakmával, az már nem piacképes, munkaképességük az évek során leépült- hajléktalanságuk okán sem tudnak, de sok esetben motiváció hiánya miatt nem is akarnak belépni a munkaerő-piacra. Gyakran a munkapiac is kirekesztő e réteggel szemben. E csoportnak a hátrányai nemcsak azért jelentősek, mert munkaképességük leépült, s iskolázottsági szintjük alacsony, hanem azért is, mert e csoportban ott találjuk azokat a fogyatékos, pszichiátria beteg, szenvedélybeteg, megváltozott munkaképességű, a büntetés végrehajtási intézményből szabadult embereket is, akik többszörös hátrányokat cipelnek.

[32]KSH, Népszámlálás 2001.

[33] Az Európai Unió tagállamaiban a fogyatékossággal élő emberek átlagosan 40,0-50,0%-a, a súlyosan fogyatékosok 30,0-40,0%-a foglalkoztatott

A fent bemutatott célcsoportok közös jellemzője:[34]

- Alacsony iskolai végzettség vagy nem konvertálható szakmai végzettség.
- A munkavállaláshoz szükséges képességek, készségek leépültek,
- Nem tudnak az elvárt munkareleváns módon viselkedni
- Tanulást, munkavállalást akadályozó komplex hátrányokkal, hiányokkal küzdenek.
- Szegregálódnak, nem csak a munkaerőpiacon, de az élet minden területén, kirekesztődnek, kiilleszkednek, tartósan perifériára kerülnek
- Elveszítik, elveszítették motivációjukat, mind a tanulásra, mind pedig a munkavégzésre,
- Gyakran súlyos egészségkárosodás, kezeletlen betegség, munkaképesség csökkenés gátolja munkavállalásukat
- Munkaképességük javítása, munkába járásuk érdekében szolgáltatásokra, támogatásokra lenne szükségük, de azok vagy nem elérhetők számukra, vagy jelenleg nem léteznek.
- Az „életben maradásuk érdekében „ a fekete gazdaságban keresnek lehetőséget, amely kihasználja, nemegyszer megnyomorítja őket.
- Önmenedzselési képességük gyenge, érdekeiket képtelenek artikulálni.

A MUNKAERŐ-PIACRÓL TARTÓSAN KIREKESZTETT CSOPORTOK FOGLALKOZTATHATÓSÁGÁNAK JAVÍTÁSA

A foglalkoztathatóság javításának céljai:

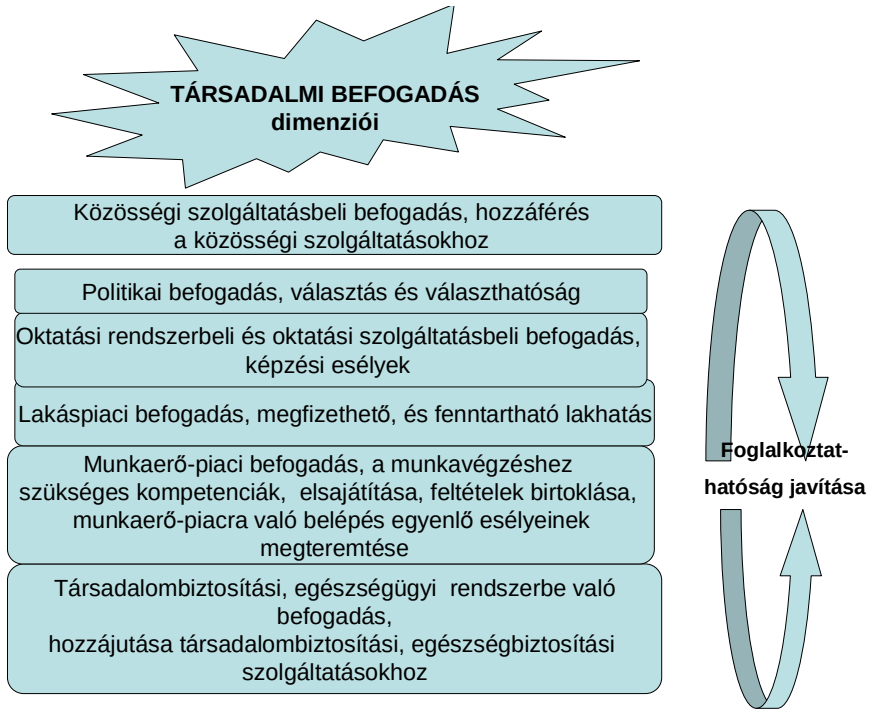
- ***Hosszútávú cél:***
  - A kirekesztett csoportok tagjainak munkaerővé válása, akik a munkapiacon tartósan teljesíteni képesek.
  -
- ***Rövidtávú célok:***
  - A munakerő-piacról tartósan kirekesztettek, kívül maradottak fizikai, mentális, szociális, állapotának javítása annak érdekében, hogy be tudjanak lépni a munkaerő-piacra, s ott tartósan teljesíteni legyenek

[34] Leírta: HEFOP 2.2.2. központi program (Kézirat)

képesek.

A munkaerő-piacról tartósan kirekesztett csoportok foglalkoztathatóságának javítása a fent leírt állapot megszűntetése, csak komplex eszközökkel képzelhető el, amelyben szerepe van a munkaerő-piaciszolgáltatásoknak, támogatásoknak a szociális ellátásoknak, szolgáltatásoknak, az oktatásnak, az egészségügynek, az elsődleges munkaerő-piaci szereplőknek, s mindazoknak a szervezeteknek, szolgáltatóknak, akik hozzájárulhatnak a munkaerő- piaci integrációhoz, tágabb értelemben a társadalmi integrációhoz. ….

A társadalmi befogadás a társadalmi részvétel és részesedés, a társadalmi tagság kiszélesítése pedig, a feltétele annak, hogy az egyén ”többiek„ által használt téren „tartósan” belül maradjon.[35], Ehhez szükség van olyan szolgáltatásokra, szolgáltatáscsomagokra, olyan készségekre és tudásokra amelyeket az egyén birtokolva képessé válik a munkaerőpiacra való belépésre, s bennmaradásra, karrierépítésre .

[35] Szalay Júlia: A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországán www.szmm.gov.hu

A foglalkoztathatóság javítása megítélésünk szerint a- lsd. fenti ábra- a társadalmi befogadás olyan horizontális dimenziója amely a társadalmi befogadás valamennyi szegmensét átszövi, s amely előfeltétele a munkaerő-piaci integrációnak.

A társadalmi integrációt és a munkaerő-piaci integráció tehát nem lehet egymástól elválasztani, a munka a munkavégzés nemcsak a megélhetés eszköze, hanem az elismerés, megbecsülés elengedhetetlen kelléke, a társadalmi életben való részvétel eszköze, a társadalmi integráció egyik eleme.

Ahhoz, tehát, hogy az egyén a munka világában boldogulni tudjon szüksége van:

- Az iskolázottsági, képzettségi szintjének növelésére. Lehetőséget kell teremteni ahhoz, hogy az ügyfél a hiányzó alap- és középfokú – szakmai végzettséget megszerezze, vagy a meglévő és konvertálható szakmai ismereteit megerősíthesse, aktualizálhassa, részt vehessen a szakmai tudást növelő képzéseken; egyéb piacképes szakképzettséget; munkavállalás esélyeit növelő kiegészítő kompetenciákat szerezhessen ((informatika, nyelvi képzés, jogosítvány)
- Képzéshez, munkavállaláshoz szükséges készségek, képességek erősítése, fejlesztése, újraépítése fontos ahhoz, hogy az egyén az előtte álló akadályokat leküzdhesse, képessé váljon saját sorsának irányítására
- A foglalkoztathatóság javítása nem képzelhető el a tanulást és munkavállalást akadályozó pszicho-szociális tényezők feltárása és gondozása nélkül.
- Olyan körülményeket kell teremteni, amely a tanulásra, munkavállalásra történő motivációt működésbe hozza, s fenntartja.
- Az integrációt megalapozó eszközök közül nem hiányozhatnak azok a fizikai állapotot, biztonságot javító programok sem, amelyek nemcsak az ügyfél identitásának újraépítését, erősítését szolgálja, hanem segítheti az előítéletek mérséklését, a társadalmi befogadás erősítését. Ezek pl.: megfelelő öltözék biztosítása, higiénés feltételek megteremtése, lakhatás biztosítása stb.

A foglalkoztatás javítása tehát olyan komplex rehabilitációs program keretében valósulhat meg, amelyben a fizikai állapot, egészség javítása mentális/ pszichés

állapot, valamint szociális/ környezeti feltételek javítása, egyaránt fontos kell, hogy legyen.

A WHO (1980) szerint a rehabilitáció olyan szervezett segítség, melyre egészségükben, testi, szellemi épségükben tartósan vagy véglegesen károsodott emberek rászorulnak a társadalomba, a közösségbe történő visszailleszkedésük érdekében. A rehabilitáció koordinált orvosi, szociális, pedagógiai és foglalkozási intézkedések személyre szabott összessége. Bár a rehabilitáció tartalma elsősorban a fogyatékos, megváltozott munkaképességű pszichiátria és szenvedélybeteg emberekkel való foglalkozásban került kidolgozásra, az ott leírtakat a teljes körűen tudjuk alkalmazni a hajléktalan emberek vonatkozásában is. Elsősorban azért, mert a rehabilitáció azokat a tevékenységeket tartalmazza, amely az egyén társadalmi integrációját segítik, támogatják, másrészt pedig a hajléktalan emberek körében is jelen vannak a fogyatékos, pszichiátriai, szenvedélybeteg, megváltozott munkaképességű emberek egyaránt, s maga a hajléktalanság mint állapot következménye jelentős mentális és fizikai romlás.

A rehabilitáció fogalma az évek során jelentős paradigmaváltáson ment keresztül, s ma már a rehabilitáció kapcsán olyan komplex kétirányú folyamatról beszélünk, amelynek során az egyént és közvetlen környezetét egyidejűleg segítjük a krízis feldolgozásában, az új élethelyzethez való alkalmazkodásban, az új életstratégia kialakításában. mégpedig saját lakókörnyezetében.

A REHABILITÁCIÓ TEREPEI:

Egészség- fizikai rehabilitáció, amelynek feladata az egyén egészségi/fizikai állapotának a lehető legjobb szintre hozása, stabilizálása.

A szociális rehabilitáció célja az egyén közösségbe, a társadalomba való visszahelyezése, az eredeti szociális státusz megőrzése. Ennek érdekében az ügyfél szociális szolgáltatásokat vehet igénybe, amely nemcsak a megváltozott élethelyzetből adódó jövedelem kiesést pótolja, hanem segíti az egyént és annak családját, a közvetlen környezetében lévőket abban, a megváltozott élethelyzet következtében kialakult pszichés trauma oldódjék, azt az egyén és környezte képes legyen feldolgozni, elfogadni, kapcsolati hálójuk ne sérüljön.

„A **szociális rehabilitáció** a társadalomba, a közösségbe való visszatérést célozza a szociális szolgáltatások rendelkezésre állásának ellenőrzése, szükség esetén pótlása útján. Eszköztára a mindennapi életvitelhez szükséges készségek, valamint a szociális együttélési stratégiák fejlesztése, a visszaesés megelőzése. A szociális rehabilitáció intézkedései közé tartozik az anyagi támogatás és a szociális gondozás, személyes segítés mellett a rehabilitációs segédeszközökkel való ellátás, a megfelelő lakás és közlekedési lehetőségek biztosítása, a szabadidő kulturált és egyenrangú eltöltésének elősegítése, az érdekképviseleti szervek egyes szolgáltatásai és a társadalom szemléletének formálása is. „ [36]

A pszichés, mentális rehabilitáció feladata az egyén és családja pszichés támogatása az új helyzet elfogadásában, a veszteség feldolgozásában. Segítséget nyújt ahhoz, hogy az ügyfél és környezete a problémamegoldó technikák elsajátítsa, stressz-kezelő technikák megtanulja. azokat alkalmazza.

A környezeti rehabilitáció célja az egyén számára az „élhető" környezete kialakítása. Ez egyrészt akadálymentes környezetet, szolgáltatásokat, másrészt a szegregáció oldását kell, hogy jelentse.

A foglalkozási rehabilitáció területén az EU-hoz való csatlakozással felgyorsult az a folyamatot, amely a fogyatékos, megváltozott munkaképességű emberek nyílt, vagy elsődleges munkaerő-piacon való foglalkoztatását, a munka világába való visszatérését szorgalmazta.

A képzési rehabilitáció nemcsak a képzettség megszerzése, a képzettségi szint növelését jelenti hanem olyan kompetenciák elsajátítását, amelyeknek birtokában az egyén az élet minden területén képes boldogulni.

[36] Frey Mária-Gere Ilona-Juhász Gábor-Tamási Ildikó-Tausz Katalin: Fogalomtár https://www.szmi.hu/kozpontiprogram/?q=node/42

A FOGLALKOZTATHATÓSÁG JAVÍTÁSÁNAK FOLYAMAT

- Az ügyfél megszólítása, a foglalkoztathatósági programokba való bevonása
- Az egyén munkavállalását akadályozó tényezők feltárása(diagnózis készítés, problémafeltárás
- Az egyén fejlesztésének megtervezése
- A foglalkoztathatóság javítása, fejlesztés, szolgáltatásnyújtás
- Munkahelyre történő beillesztés
- Utánkövetés, mentorálás

Az ügyfél felkutatása, megszólítása, a foglalkoztathatósági programokba való bevonása

A foglalkoztathatóság javításával kapcsolatosan gyakran elhangzik, hogy a célcsoport tagjai nehezen érhetők el, nehezen szólíthatók meg, nem, vagy csak nehezen „ mozgósíthatók", nem motiváltak

Ezért ha azt akarjuk, hogy részt vegyenek a foglalkoztathatóságot javító programokban, akkor fel kell kutatni, el kell érni, meg kell szólítani őket. E tevékenység során tekintettel kell lenni a célcsoport tagjainak mozgásterére, szokásaira, tradícióira, meg kell ismerni a nyelvüket, azt, hogy hogyan kommunikálnak, hogyan dekódolják az üzeneteket, mi milyen jelentéssel bír számukra. Így az elérés során csak azokat a kommunikációs csatornákat használhatjuk, amelyeken keresztül megszólíthatóvá válnak.
A felkutatást követő egyik legfontosabb aktus az ügyfél programba történő **bevonása**[37]

[37] **A bevonás** olyan kapcsolatépítő tevékenység, amelyet a szolgáltatásnyújtók kezdeményeznek a célcsoport irányába, annak érdekében, hogy segítsék a potenciális ügyfeleket a szolgáltatás, és a szolgáltatásnyújtók iránti bizalmi viszony kialakításában., önbizalmuk növelésében és ösztönözzék őket szolgáltatásban való részvételre. Ebben a folyamatban szükség van az objektív tájékoztatásra, tájékozódás biztosítására, a döntéshez szükséges információkra, a bizalom kialakítására. A bevonás fontos eleme a bizalom kialakítása, az ügyfél döntésének segítése (és nem a döntés átvállalása). Bevonásra akkor van leginkább szükség, ha a célcsoport (bizonyos, általában kirekesztett vagy a kirekesztődéssel veszélyeztetett társadalmi csoportok) tagjai alacsony hajlandóságot mutatnak a társadalmi, intézményi folyamatokban való részvételre, mert alacsony a bizalmi szintjük, mert nem ismerik megfelelően jogaikat, kötelességeiket, lehetőségeiket, illetve,még ha tudják is, hogy az intézmények, szolgáltatások elvben értük működnek, gyakorlati tapasztalataik ezt nem feltétlenül támasztják alá. A szociális, illetve közösségi munkában a bevonás célja az ügyféllel való partneri kapcsolat kiépítése, végső soron a társadalmi

E tevékenység során jön létre az a kapcsolat ügyfél és a programban dolgozók között, amely keretet ad a közös munkának.

Az egyén munkavállalását akadályozó tényezők feltárása(diagnózis készítés, problémafeltárás

A diagnózis azt a folyamatot jelenti, amelynek során képet kaphatunk az egyén munkavállalását akadályozó tényezőkről, állapotáról, pszicho-szociális helyzetéről.
A szociális munkában használatos szociális diagnózis fogalmát Kozma Judit az alábbiakban határozza meg. „A *diagnózis fogalmán* – szűkebb értelemben – az esetekben fellelhető jellegzetességekről szóló azon megállapításokat értem, melyeket az eset kezdetén végzett feltárás alapján formulázunk meg, és melyek kijelölik a beavatkozás (kezelés) irányait. A diagnózis tágabb fogalmába pedig besorolom a segítő kapcsolat kezdő szakaszának mindhárom fázisát: a feltárást (anamnézist), a problémák megfogalmazását (diagnózist) és a kezdeti fázist lezáró kezelési tervet (amely megalapozza a segítő kapcsolat középső szakaszának kezdő lépését, a szerződéskötést).”[38]
A diagnózis készítéséhez számos eszköz áll rendelkezésre: tesztek, kérdőívek pl. az értelmi és érzelmi intelligencia, az érdeklődés, a motiváció, a képességek, az értékek, a frusztráció, stb. mérésére alkalmas teszteket, de vannak olyan eszközök is, amelyek a koordinációt, figyelmet, gyorsaságot, kézügyességet, koncentrálóképességet, a munkaképességet mérik laboratóriumi körülmények között. A szociális munkában a családi kapcsolatok feltérképezésére gyakran használják a genogramot (családtérképet), a ecomapot (ökológiai térkép vagy környezeti térkép), de a problémák feltárására alkalmasak az életút interjúk, a problémamegoldó modell mentén történő problémafeltárás stb is .

Az egyén fejlesztésének megtervezése

A pedagógiában, a nevelési –oktatási folyamatban, a humán erőforrás menedzsmentben a szociális szolgáltatások területén, de a munkaügyiben is

befogadás/részvétel elősegítése, azaz, hogy biztosítsák az érintettek részvételét a róluk szóló döntések meghozatalában, illetve az értük folyó tevékenységek megvalósításában és ellenőrzésében.
Leírásra került a HEFOP 2.2.2. Központi programban elkészült Szociális és munkaügyi fogalomtárban. Kézirat 2008.

[38] Kozma Judit: Szociális diagnózis, In. Esély 2003. augusztus 29.

készülnek az egyén fejlesztését szolgáló tervek, pl rehabilitációs tervek, ápolási-gondozási tervek, foglalkoztatási tervek stb.
A diagnózis, problémafeltárás során felszínre kerülő problémák kezelése érdekében az egyén fejlesztési tervében határozzuk meg azokat a tevékenységek, amelyeket az ügyfél fejlesztése, állapotának, körülményeinek javítása érdekében el kell végezni. Az Egyén fejlesztési terve a célok (hosszú és rövidtávú)) meghatározásán túl tartalmazza az egyén fejlesztése, foglalkoztathatóságának javítása érdekében elvégzendő teendőket, valamint azokat a szolgáltatásokat, amelyek megteremtik a fejlesztéshez, szükséges feltételeket, továbbá a megvalósítás ütemezését, a célok elérését gátló és segítő erőforrásokat, a kockázatok számbavételét, az elért eredményeket.

Egyén fejlesztési terve [39], tehát nem más, mint az egyén fejlődését regisztráló „folyamatnapló" és eszköz ahhoz, hogy az egyén fejlesztését, s a fejlesztést segítő szolgáltatásokat megtervezzük, rögzítsük az egyén fejlődésének mérföldköveit, amelyeket folyamatosan az ügyféllel együtt értékelünk. .

A foglalkoztathatóság javítása, fejlesztés, szolgáltatásnyújtás
A fejlesztés módszere többféle lehet, a cél ugyan az, meg kell találni azokat a z adekvát tevékenységeket, amelyek alkalmasak az egyén fejlesztésére, s mindeközben az egyént elkötelezetté kell tenni érdeklődését motivációját, ki kell alakítani, s folyamatosan fenn kell tartani

Milyen teendőink vannak a motiváció kialakításában és fenntartásában?

- ***Szakítsunk a tévhitekkel, ne hivatkozzunk folyamatosan arra, hogy***
  - Az ügyfél nem motivált
  - Ne higgyük, ha az ügyfél motivált, nincs vele munka
  - A motiválás nem azonos a segítő beszélgetéssel
  - A példa motiváló hatása erős lehet

- ***Figyelni kell a következőkre:***
  - A folyamatosság, fokozatosság elvét tartsuk be. . Ehhez meghatározott keretet biztosít a fejlesztési terv, akkor, ha azt az

[39] Lsd. Szociális és munkaügyi fogalomtár 2008. HEFOP 2.2. 2. Központi program terméke

ügyféllel közösen készítjük el., s az értékelés során pedig ugyancsak az ügyféllel közösen vizsgáljuk a célok teljesülését és az elért eredmények alapján, határozzuk meg az újabb célokat, feladatokat vagy módosítjuk azokat. Ügyeljünk a fokozatosságra is. pl. utcáról nem lehet munkába járni!

- Keltsük fel a cél, célok iránt az érdeklődést, kínáljuk meg ügyfeleinket előnyökkel, haszonnal Nem elég azt mondani, hogy fejlődhet, meg kell mutatni, hogy mindaz, amit kínálunk annak milyen eredménye, hatása van. Pl. ha az alapvégzettséget megszerzi, szakmát tanulhat. Abban a szakmában dolgozhat, amit szívesen csinál.
- A változás mindig félelmetes, a félelem pedig ambivalens érzelmeket szül. Ezért mindig próbáljuk megérteni a változástól való idegenkedést, segítsük az egyént abban, hogy a legyőzze a félelmeit. Mindeközben meg kell tapasztalnia azt is, hogy milyen károk, hátrányok származnak abból, ha nem változik.
- Ne spóroljunk az elismeréssel, teremtsünk olyan környezetet, amelyben az ügyfél megélheti, hogy ő is fontos valaki/ valakik számára, hogy büszkék a teljesítményére. Szükség van olyan csoportra, amely védelmet nyújt, bátorít, tükröt tart az egyénnek.
- Az elvárások mindig legyenek reálisak, igazodjanak az ügyfél képességeihez, lehetőségeihez. Ügyelni kell arra, hogy ne a saját vágyainkat vetítsük rá az ügyfélre, ne helyette akarjuk a problémákat megoldani. Azt is tudnunk kell, hogy a tőlünk függő ember nem azt mondja, amit érez, hanem azt, amit elvárunk tőle. Ezért a függőséget fokozatosan csökkenteni kell.

A foglalkoztathatóság javítása során az egyén állapotához igazodó fejlesztési[40] és szolgáltatási [41] típusú tevékenységek biztosítják sz egyén munkaerővé válását.

Ezek az alábbiak:

- **Oktatási-képzési típusú tevékenységek** pl.: felzárkóztatás, hiányzó ismeretek pótlása szakmatanulás, korrepetálás, kulcsképesség fejlesztés, tanulási technikák kialakítása, alapvégzettség megszerzésére felkészítő képzés, OKJ-s képzés, betanító képzés, tanfolyami képzés stb.
- **Személyiség fejlesztésére irányuló tevékenységek** pl.: önismeret fejlesztés, személyes hatékonyság fejlesztés, stb
- **Foglalkoztathatóság javítására irányuló fejlesztések** pályaorientáció, , munka-releváns viselkedés megtanulása, szakmafelújító szakma orientáló foglalkoztatás, munkatapasztalat szerzés stb.
- **Kapcsolati háló újraépítésére, fejlesztésére irányuló tevékenységek** pl kapcsolatépítő tréningek, társas viselkedést támogató tréningek, kommunikációs tréningek, konfliktuskezelő tréningek, demokrácia gyakorlatok stb.
- **Életvitelt támogató fejlesztések** pl.: háztartási- házkörüli tevékenységek megtanulása, ügyek intézésére való felkészítés, közszolgáltatások igénybevételének elsajátítása, gazdálkodási ismeretek, problémakezelés, gyereknevelési ismeretek, stb.

---

[40] Kompetenciák – perszonális, szociális, kognitív, munka és egyéb – optimális elsajátítása érdekében végzett tevékenység, olyan kétoldalú, a fejlesztő és a fejlesztésben résztvevő személy együttműködésével megvalósuló folyamat, amelynek eredményeként kialakul a konstruktív életvezetésre képes autonóm, személyiség, aki szociálisan értékes, de egyénileg is eredményes működésre képes. Pl.: a fejlesztő munka eredményeként az ügyfél iskolázottsági szintje növekszik, elsajátítja a munkavégzéshez szükséges viselkedést, képessé válik arra, hogy a mindennapi életét megtervezze és szervezze, önmagát ellássa, döntéseket hozzon, felelősséget viseljen, stb.
Leírásra került a HEFOP 2.2.2. Központi programban elkészült Szociális és munkaügyi fogalomtárban. Kézirat 2008.

[41] Köznapi értelemben a szolgáltatás olyan tevékenység, amelyet az egyik fél nyújt a másiknak „ellenérték fejében".
Az integrált szociális és munkaügyi szolgáltatás során a szolgáltatás azoknak a feltételeknek a megteremtését jelenti, amelyek szükségesek az egyén kompetenciáinak növeléséhez, fejlesztéséhez
Ilyenek lehetnek: különböző szociális védelmi rendszerek, a személyes szolgáltatások pl. szállás biztosítása; a munkába állást, a munkavállalást segítő személyre szabott segítségnyújtás pl. gyermekfelügyelet; a társadalmi, munkaerő-piaci integrációt megkönnyítő feltételek megteremtése pl. szakmatanulás feltételeinek biztosítása; jogosultságok megszerzése pl. lakbértámogatás stb.
Leírásra került a HEFOP 2.2.2. Központi programban elkészült Szociális és munkaügyi fogalomtárban. Kézirat 2008.

- **Egészség, lelki egészség megóvására, helyreállítására irányuló tevékenységek:** pl fizikai állapot javítása, erőnlétet növelő tréningek stb.
- **Szociális problémára reagáló szolgáltatások** pl. adósság kezelés, lakhatás biztosító szolgáltatás, étkezés biztosítása, közgyógy ellátás, szállító szolháltatás lakásfenntartási támogatás pénzbeli és természetbeli támogatás igényléséhez segítségnyújtás stb
- **Család és munkahely összeegyeztethetőségét biztosító szolgáltatások** pl.: gyerekfelügyelet, atipikus foglalkoztatás,
- **Egészségi problémákra, állapot javítására reagáló szolgáltatás** pl.: gyógytorna, különböző terápiás kezelések, segédeszközök, protezisek biztosítása, életmódjavító programok, stb
- **Érdekképviselet típusú szolgáltatások** pl. képviselet a hatóságok előtt, kisérés, ügyintézéshez segítségnyújtás, jogi tanácsadás, ügyvédi közreműködés, stb
- **Ügyintés** pl.: okmányok pótlása bevallásokhoz segítségnyújtás stb.

Munkahelyre történő beillesztés

A hátrányos helyzetű célcsoportok védelmét bár már jogszabály írja elő, a diszkriminációt elvben büntetik mégis még mindig kevés figyelmet fordítanak a munkáltatók az akadályozó tényezőkre, legyen ez a gyermekneveléssel kapcsolatos kötelezettségek, az idősödő korból adódó fizikai korlát, vagy akár a másság, a másság következtében kialakult állapot miatti megkülönböztetés. A foglalkoztathatóság javítása során sokat tehetünk a befogadó munkahelyi szemlélet alakításáért. Egyrészt azzal, hogy megismertetjük a célcsoportot a munkáltatókkal, leendő munkatársakkal. Erre jó lehetőséget kínálnak a munkatapasztalat szerző gyakorlatok, a munkakipróbálás stb. A munkáltatókat segíthetjük abban is, hogy élni tudjanak a befogadást biztosító lehetőségekkel, ismerjék meg azokat a módszereket, eszközöket, amelyek a hátrányos helyzetű munkavállalók beilleszkedését segítik. Pl. bér és járuléktámogatások, start kártyaigénylés, képzési támogatás, munkahelyteremtés stb[42]

[42] Lsd. 1991. évi IV. tv., a 6/1996. (VII.16) MüM rendelet, az 5/2006 (VIII.11.) MehVM-SzMM együttes rendelet.

Utánkövetés, mentorálás

A személyzetfejlesztés egyik módja a mentorálás, amelynek célja a beilleszkedési folyamat és a fejlődés segítése a szervezeti szükségletek, célok és az egyéni célok, fejlődési potenciálok összehangolásával, valamint a felhalmozott tapasztalati tudás átadása a következő nemzedék számára, a tudatos utánpótlás-nevelés.

A foglalkoztathatóság javítása során a mentorálás az ügyfél követését, képzettségének állapotának megfelelő munkahelyre történő beillesztését segíti.

Feladat e tevékenység során:

- Az információnyújtás, az önálló munkába álláshoz szükséges személyes tanácsadás, személyes közreműködés, szükség esetén együttműködés a szolgáltatást nyújtókkal, munkáltatókkal, szervezetekkel és személyekkel.
- Rendszeres kapcsolattartás a munkavállalóval, mentális, fizikai és egészségi állapotának nyomon követése.
- Figyelemmel kell kísérni az egyéni fejlesztési tervben foglaltak megvalósulását és közre kell működni az akadályok elhárításában.
- Ez a tevékenység magában foglalja továbbá a kisérést, a betanítás támogatását, a konfliktusok kezelését, a befogadás figyelemmel kísérést.

Szervezeti feltételek

A foglalkoztathatóság javítása szervesen illeszkedhet a nappali és bentlakásos, elsősorban az átmeneti és rehabilitációs intézmények feladataihoz. Az első NFT időszakában létrejöttek az ERFA program keretében azok az új típusú nappali intézmények, amelyek cél és feladatrendszerében, tevékenységi körében megjelent a foglalkoztatás javítása. A bentlakásos intézmények korszerűsítése TIOP pályázatban ugyancsak megjelent a foglalkoztathatóság javítását szolgáló tárgyi feltételek kialakítása iránti igény.

Az intézményi struktúrába illeszkedve azonban célszerű a foglalkoztathatóság javítására irányuló tevékenység önálló szervezeti egységként történő megszervezése, mégpedig azért, mert a tevékenység során olyan együttműködésekre van szükség az ügyfél érdekében, ami mátrix típusú szervezeti

működést igényel, különböző szervezetek, konzorciumi partnerek, és támogat partnerek bevonásával.
Ugyanis a foglalkoztathatóság javítása megköveteli a szociális, munkaügyi, oktatási ágazat helyi szervezeteinek tervszerű együttműködését, a foglalkoztatókkal való folyamatos kapcsolattartást. Össze kell hangolni e szervezeteknek az egyénnek nyújtható szolgáltatásokat, támogatásokat, ellátásokat, mégpedig úgy, hogy azok a célcsoport tényleges szükségleteire adjanak válaszokat, és elérhetők legyenek valamennyi tag számára a foglalkoztathatóságuk javítása érdekében. A komplex szolgáltatásnyújtás megköveteli a tervezésben, s a napi munkában való együttes részvételt. Régiós szinten a munkát referensek segítik, ők azok, akik a központi program céljait közvetítik a projektgazdák felé, segítik a régión belül hálózati működést.

A projektekben a tevékenység irányítására célszerű lenne **esetmenedzsert**[43] **(foglalkozási referens)** alkalmazni, aki az ügyfél állapotának (fizikai, mentális, egészségi), és helyzetének (pl. szociális, munkaerő-piaci, lakás) javítása érdekében a kitűzött célok elérését szolgáló erőforrásokat megtervezi, szervezi, irányítja és ellenőrzi.
Ő lehetne az a személy, aki az ügyfél érdekében koordinál a szolgáltatásnyújtókkal, mozgósítja a szolgáltatásnyújtásban és a fejlesztésben érintett szervezeteket, szakembereket, javaslatokat tesz, és részt vesz a rendszer tervezésében, fejlesztésében, ellenőrzi a folyamatot, méri az eredményességet, vizsgálja a hatásokat, a hatékonyságot. Gondoskodik arról, hogy az elért eredmények széles körben megismerhetők legyenek.

[43] Az esetmenedzser (case manager szóból származik) szerep megjelent az egészségügyben, az oktatásban, a szociális munkában egyaránt. Leírásra került a HEFOP 2.2.2. Központi programban elkészült Szociális és munkaügyi fogalomtárban. Kézirat 2008.

A szociális munkát, a foglalkoztathatóság javítását **esetfelelősök**[44] végeznék, akik a projekt teljes időszaka alatt gondoskodnának a:

- Célcsoport eléréséről, tájékoztatásáról, kiválasztásáról
- Az ügyfél bevonásával elkészítik az egyéni fejlesztési terveket
- Megkötik az ügyféllel a megállapodásokat, s folyamatosan értékelik annak teljesülését
- Segítik a támogatott munkahelyi beilleszkedését,
- Pszicho-szociális, mentális támogatásokat nyújtanak
- Részt vesznek az utógondozásban
- Nyomon követik az ügyfeleket
- Vezetik a szükséges dokumentációt.

Dokumentáció

A foglalkoztathatóság javítása, a rehabilitáció, az egyén aktivizálása eredményes, hatékony segítségnyújtáshoz elengedhetetlen a szükségletek alapos felmérése. A **Szükségletfelmérés** során kell számba venni a célok megvalósítását segítő és gátló belső- külső környezetet, valamint a célcsoportnak a – célokhoz kapcsolódó – jellemzőit, szükségleteit, szokásait, elvárásait, stb. A Szükségletfelmérés információi alapján készülhet el **Szolgáltatási terv,** amelyben számba vesszük a rendelkezésre álló és fejlesztésre, kialakításra váró szolgáltatásokat, amelyek a rehabilitációt szolgálják.

A rehabilitáció (aktivizálás), a foglalkoztathatóság javítása - már korábban szóltunk róla- komplex, egymásra épülő tevékenységeken keresztül valósul meg . Célszerű elkészíteni a **folyamat protokollját, az ügymenet leírását.**

---

[44] A szociális munkában esetfelelősnek nevezzük azt a személyt, aki a segítségre szoruló egyéneknek, családoknak, csoportoknak, közösségeknek a felmerülő problémák feltárását követően adekvát segítséget nyújt.
Az esetfelelős által gyakorolt leggyakoribb beavatkozási módok:

- tanácsadás (szociális)
- mediáció (közvetített tárgyalás)
- intervenció (beavatkozás)
- képviselet
- beszerzés
- gondoskodás

A munkaügyi ágazatban, illetve más szolgáltatásokban az egyéni segítést végző személyeket mentoroknak is nevezik.
Egy személynek lehet több esetfelelőse, vagy mentora a probléma jellegétől függően, de esetmenedzsere csak egy.
Leírásra került a HEFOP 2.2.2. Központi programban elkészült Szociális és munkaügyi fogalomtárban. Kézirat 2008.

Az **Egyéni fejlesztési tervek**[45] szolgálnak a szociális munka dokumentálására. Az Egyéni fejlesztési terv a célok (általános és konkrét) meghatározására túl tartalmazza az egyén fejlesztése, foglalkoztathatóságának javítása érdekében elvégzendő teendőket, valamint azokat a szolgáltatásokat, amelyek megteremtik a fejlesztéshez, a normális működéshez szükséges feltételeket, továbbá a megvalósítás ütemezését, a célok elérését gátló és segítő erőforrásokat, a tervben számba vehetjük a kockázatok, rögzíthetjük az elért eredményeket.
A terv tehát egyrészt az egyén fejlődését regisztráló „folyamatnapló", másrészt eszköz ahhoz, hogy az egyén fejlesztését, s a fejlesztést segítő szolgáltatásokat megtervezzük, s folyamatosan rögzítsük az egyén fejlődését, az elért eredményeket, számba vegyük az elakadásokat, amelyeket folyamatosan az ügyféllel együtt értékelünk.

A terv készítésében részt vehetnek:

- esetmenedzser, (foglalkozási referens)
- esetfelelős
- a diagnózis elkészítésében résztvevők,
- szolgáltatást nyújtók, stb.

[45] Leírásra került a HEFOP 2.2.2. Központi programban elkészült Szociális és munkaügyi fogalomtárban. Kézirat 2008